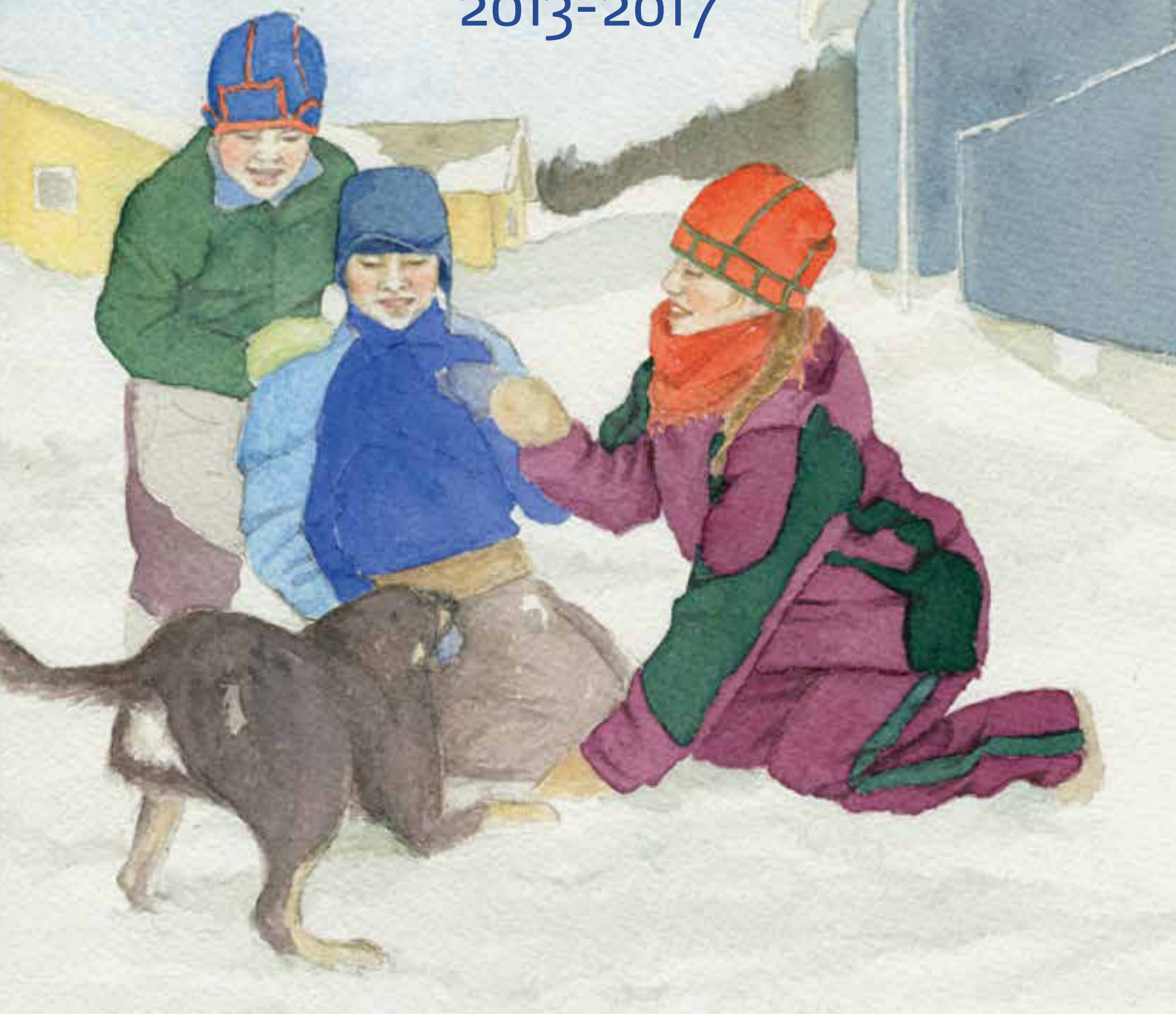


Regional handlingsplan for sørsamisk språk og kultur 2013-2017



- et ansvar for **FYLKESTINGET**
i Nord-Trøndelag



SAKSUTSKRIFT

Arkivsak-dok. 13/02689-5
Saksbehandler Sigurd Kristiansen

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Fylkesrådet i Nord-Trøndelag	25.06.2013	131/13

Regional handlingsplan for sørsamisk språk og kultur 2013 - 2017

Fylkesrådets innstilling til vedtak:

Fylkesrådet støtter i hovedsak intensjonene i handlingsplanen som er utarbeidet som en oppfølging av Nord-Trøndelag fylkeskommunes ansvar som sør-samisk språkforvaltningsområde.

Blant tiltakene som gjelder Nord-Trøndelag fylkeskommune som skoleeier, legges det spesielt vekt på å prioritere tiltaket om forankring og formalisering av Grong videregående skole som sørsamisk ressursskole.

Fylkesrådet anbefaler ikke opprettelse av egen stillingsressurs som samisk rådgiver i fylkeskommunens sentraladministrasjon. Arbeidet med samiske saker er bedre tjent med at alle fagavdelingene tar sin del av ansvaret.

De øvrige tiltakene som foreslås i handlingsplanen vurderes alle som nyttige forslag og vil bli fulgt opp av fylkeskommunens fagavdelinger.

Fylkesrådet i Nord-Trøndelag har behandlet saken i møte 25.06.2013 sak 131/13

Protokoll:

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Fylkesrådets vurdering

Den framlagte handlingsplanen for sørsamisk språk og kultur i Nord-Trøndelag er resultatet av et 3-årig prosjekt som har kartlagt situasjonen for sørsamisk språk og utdanning i fylket. Handlingsplanen presenterer forslag for hvordan Nord-Trøndelag fylkeskommune bør følge opp ulike tiltak og generelt hvilket ambisjonsnivå fylkeskommunen bør ha i arbeidet med sørsamisk språk og kultur.

Handlingsplanen har hovedfokus på samisk språk og språkutdanning, og har dermed avgrenset kulturbegrepet til å gjelde språkområdet. Dette gjenspeiler også innholdet i fylkeskommunens arbeid med samiske saker de siste årene og etter min mening bør språk og utdanning være hovedinnsatsområdet i fylkeskommunens arbeid med sørsamiske saker også i tida framover.

På denne bakgrunn bør det legges særlig vekt på oppfølging av handlingsplanens forslag til tiltak som angår språk, utdanning og regional samordning av samisk språkopplæring. Et tiltak som bør framheves spesielt er å fullføre arbeidet med å forankre og formalisere Grong

videregående skoles rolle som sørsamisk ressurskole med ansvar for sørsamisk språk og fagene reindrift og samisk håndverk.

Handlingsplanen foreslår som et overordnet og prioritert tiltak å opprette en egen stillingsressurs som samisk rådgiver i Nord-Trøndelag fylkeskommune. Det er min vurdering at arbeidet med samiske saker i Nord-Trøndelag fylkeskommune er bedre tjent med at alle fagavdelingene tar sin del av ansvaret for arbeidet med samiske saker. En sentral stilling som samisk rådgiver kan lett bli et alibi og hindre at den enkelte fagavdeling tar sitt ansvar for å innarbeide hensynet til samisk språk og kultur i sitt ansvarsområde.

Handlingsplanens øvrige forslag til prioriterte tiltak vurderes som viktige og vil bli fulgt opp av fagavdelingene i fylkeskommunen. Fylkeskommunen vil ta initiativ og bidra til samhandling og koordinering for å gjennomføre handlingsplanens prioriterte tiltak.

Steinkjer, 18. juni 2013

Terje Sørvik
fylkesråd for regional utvikling og kultur
(sign)

May Britt Lagesen
fylkesråd for utdanning
(sign)



Illustrasjon: Ellen Sara Reiten Bientie

Bientie

Regional handlingsplan for sørsamisk språk og kultur

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG TILTAKSLISTE

1.0 INNLEDNING

- 1.1 Bakgrunn
- 1.2 Oppdrag/bestilling
- 1.3 Hovedmål og delmål
- 1.4 Om planens innhold, form og struktur
- 1.5 Økonomi

2.0 GRUNNLAG

- 2.1 Internasjonale avtaler, nasjonalt lovverk og politisk grunnlag
- 2.2 Fylkeskommunale planer og avtaler
- 2.3 Ansvar og roller i arbeidet for samisk språk og kultur
 - 2.3.1 Fylkeskommunens ansvar som regional utviklingsaktør
 - 2.3.2 Fylkeskommunens ansvar i forvaltningsområdet for samiske språk
 - 2.3.3 Fylkeskommunens ansvar for samisk kulturkunnskap
 - 2.3.4 Fylkeskommunens ansvar som skoleeier

3.0 REGIONAL FORVALTNING AV SAMISKE SAKER

- 3.1 Utfordringer for regional forvaltning av samiske saker
- 3.2 Utfordringer for samisk kulturkunnskap
- 3.3 Utfordringer for samisk videregående opplæring og voksenopplæring

4.0 TILTAKSDEL 1: TILTAK I EGEN VIRKSOMHET

- 4.1 Overordna tiltak
- 4.2 Språkforvaltningstiltak
- 4.3 Utviklingstiltak for samisk kulturkunnskap
- 4.4 Utviklingstiltak for samisk videregående opplæring og voksenopplæring

5.0 REGIONAL SAMORDNING AV SAMISK SPRÅKOPPLÆRING

- 5.1 Generelt om samisk språk og språkopplæring
- 5.2 Datagrunnlag
- 5.3 Situasjonsbeskrivelse og utfordringer
- 5.4 Dagens opplæringstilbud i Nord-Trøndelag.
- 5.5 Hvorfor samordning av samisk språkopplæring?

6.0 TILTAKSDEL 2: REGIONALE SAMORDNINGSTILTAK FOR OPPLÆRING I SAMISK I DET 13-ÅRIGE SKOLELØPET OG HØYERE UTDANNING

- 6.1 Samordningsmodell 1: Regional rådgivningstjeneste for oppæring i samisk
- 6.2 Samordningsmodell 2: Styrka informasjonsflyt
- 6.3 Samordningsmodell 3: Sørsamisk lærernettsverk
- 6.4 Andre samarbeidstiltak: Bidra til etablering av mentorprogram

7.0 OPPSUMMERING



Illustrasjon: Ellen Sara Reiten Bientie

Illustratørene:

Meerke Krihke Leine Bientie, oppvokst i Mo i Rana / Snåsa, bosatt i Brekken. Jobber som språkstimulator i sørsamisk for barnehager i Røros kommune. Har hatt tidligere illustrasjonsoppdrag for høgskoler i Nord- og Sør-Trøndelag (HiNT og HiST), Fylkesmannen i Nordland, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Sørsamisk barnehagenettverk i Rørosregionen, Daerpies Dierie/Sørsamisk menighetsblad og Sverresborg museum.

Ellen Sara Reiten Bientie, bor på Jæren utenfor Stavanger. Utdannet faglærer i kunst og håndverk. Jobber som illustratør. Har tidligere illustrert sørsamisk barnebok "Vadtese", forsidebilde på salmeheftene "Jupmele mov ryöjnesjæjja lea" og "Fierhten jijjen", og sørsamisk dåpshefte.

Interregprosjektet Saemien noerh - Samisk ungdom (2010/2011), der samiske ungdommer laga dokumentasjon rundt temaet «Å være ung i dag» gjennom foto, film og skriftlig framstilling.

Saemien Sijte på Snåsa var prosjektansvarlig for den sørsamiske delen, og ungdommene var i prosjektperioden elever ved Grong videregående skole.

Foto fra dokumentasjonsmaterialet som er brukt i planen, tilhører Saemien Sijte Fotoarkiv og er tatt av: **Kleamma Jåma, Mats Ailo Jåma og Piere Anta Joma.**

Sammendrag

Nord-Trøndelag fylkeskommune fikk en ny og utvida ansvarsrolle som regionalt forvaltningsorgan i samisk språkforvaltningsområde etter at Snåsa kommune ble tospråklig sørsamisk forvaltningskommune fra 2008, og med Røyrvik kommune som to-språklig fra 2013. På denne bakgrunn er det gjennomført et sørsamisk utviklingsprosjekt der hovedformålet har vært å **utvikle en plan for hvordan fylkeskommunen og fylkeskommunen i samarbeid med andre aktører skal bidra til å trygge og utvikle samisk språk og kultur.**

Planen skal bidra til å:

1. Avklare fylkeskommunens rolle, forventninger og kompetansenivå som regionalt forvaltningsorgan i samisk språkforvaltningsområde.
2. Utvikle rollen som skoleeier med hovedansvar for samisk videregående og voksenopplæring i fylket.
3. Ivareta og styrke Nord-Trøndelag fylkeskommunes regionale ansvar ved å utvikle modeller for samordning av opplæring i samisk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning.

Regional handlingsplan for sørsamisk språk og kultur tar utgangspunkt i internasjonale avtaler, nasjonalt lovverk, gjeldende nasjonal samepolitikk og fylkeskommunens egne planer og avtaler. Planen gir en generell oversikt over ulike aktørers ansvar og roller i arbeidet for samisk språk og kultur. Videre er det en nærmere beskrivelse av ansvar, dagens situasjon og utfordringer for fylkeskommunens arbeid med samisk saker.

I fylkeskommunens ulike virksomhetsområder er det behov for styrka innsats for å oppfylle lovfesta rettigheter og gjeldende nasjonal samepolitikk.

Arbeidet med samisk saker, på ulike nivå både politisk og i offentlig forvaltning, er prega av uklare ansvarsroller og manglende samhandling.

Nord-Trøndelag fylkeskommune vil derfor, i rollen som regional myndighetsaktør og landets eneste fylkeskommune med et regionalt ansvar for sørsamisk språkforvaltning, ta initiativ og bidra aktivt til bedre koordinering og samhandling i arbeidet for sørsamisk språk og kultur på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Ut fra dette foreslås tiltak fordelt på:

1. Tiltak i egen virksomhet
2. Regionale samordningstiltak for opplæring i samisk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning

Som ansvarlig for tiltaka er Nord-Trøndelag fylkeskommune i samarbeid med aktuelle parter.

Begrepet ansvar har i dette plandokumentet noe ulikt innhold ut fra sammenhengen der det brukes:

For *Tiltak i egen virksomhet* vil det være fylkeskommunen som har det fulle administrative og økonomiske ansvaret for iverksetting og gjennomføring.

For *Regionale samordningstiltak for opplæring i samisk* handler fylkeskommunens ansvar om å ta initiativ og bidra til samhandling og koordinering, i rollen som regional utviklingsaktør i samarbeid med andre aktører.

De øvrige samarbeidspartene har egne formelle føringer for ansvar og myndighet, gitt i lover og oppdrag, som de naturligvis må forholde seg til. Her er det viktig å presisere at etablering og utvikling av samordningsmodellene vil foregå som prosesser der de ulike partenes samfunnsoppdrag danner grunnlaget for samarbeidet.

Framtid for sørsamisk språk og kultur?

Det er viktig å understreke at til tross for en fortsatt kritisk situasjon for samisk språk og kultur generelt, og for sørsamisk spesielt, så er det også positive utviklingstrekk og tendenser.

De tydeligste uttrykkene for at utviklinga går i riktig retning, er økninga i antallet sørsamiske elever som lærer samisk som førstespråk, og at flere unge sørsamiske foreldre enn i generasjonen før overfører språket ved å snakke samisk med sine egne barn i heimen og nærmiljøet.

Språkvitalisering er en svært langsiktig prosess. De synlige resultat av arbeid og innsats som settes inn i dag ser vi kanskje først etter en 20 – 30-årsperiode. Den offentlige innsatsen og valg av tiltak må bygge videre på de gode erfaringene som er gjort så langt - og som gjøres underveis.

Et ønske og håp for Nord-Trøndelag fylkeskommunes sørsamiske handlingsplan er at den skal bidra til økt samarbeid og fortsatt innsats for sørsamisk språk og kultur.



TILTAKSLISTE

TILTAKSDEL 1		TILTAK I EGEN VIRKSOMHET
NR.	TILTAK	FORMÅL
1.	Opprette stillingsressurs for samisk rådgiver i fylkeskommunens administrasjon	Styrke og koordinere regional forvaltning av samiske saker
2.	Bruke språkkonsulent i veiledningstjeneste	Bidra til kunnskap og sikre oppfølging av samelovens språkregler
3.	Opprette særskilte tiltak ved Avdeling for tannhelse og folkehelse	Følge opp særkrav i samelovens språkregler
4.	Få i gang kurs med sørsamiske tema for fylkeskommunale saksbehandlere	Øke kunnskapen om samiske saker for ansatte i fylkeskommunen
5.	Innarbeide sørsamiske tema i folkevalgt-opplæringa til Fylkestinget	Øke kunnskapen om samiske saker blant fylkespolitikere
6.	Vurdere særskilte behov for sørsamisk språk- og kulturkompetanse for enkelte stillinger i fk.adm	Dekke eventuelle behov og bidra til statusheving av sørsamisk bakgrunn og kompetanse
7.	Iverksette arbeidet med samiske stedsnavn på vegskilt	Synliggjøring av samisk språk og samisk bosetting
8.	Følge opp enkelttiltak fra Fylkesbibliotekets samiske kulturprosjekt	Styrke formidlingen av sørsamisk språk og kultur, og å legge til rette for kulturutveksling i bibliotek og skole
9.	Formalisering av Grong videregående skole som sørsamisk ressurskole	Konkretisering av ansvarsoppgaver og trygg grunnfinansiering
10.	Styrke generelt utviklingsarbeid for samiske fag i videregående opplæring	1) Sikre samiske språk, reindrift og duedtie som fag i videregående opplæring, og kvalitetssikre samisk fjernundervisning 2) Bidra til at alle elever i den videregående skolen i Nord-Trøndelag får grunnleggende samisk kulturkunnskap
11.	Etablere prosjekt for læremiddelutvikling for videregående nivå	Å utvikle et helhetlig digitalt læremiddel for sørsamisk som fag i vgs



Illustrasjon: Ellen Sara Reiten Bientie

TILTAKSDEL 2		REGIONALE SAMORDNINGSTILTAK FOR OPPLÆRING I SAMISK
12	Regional rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring	Styrka veiledning om samiske opplæringstilbud på alle nivå
13	Styrka informasjonsflyt om sørsamisk opplæring	Styrka tilgjengelighet og likeverdige tilbud i sørsamisk språkopplæring
14	Sørsamisk lærernetverk	Bidra til oppfølging av læreplanverk og lovfesta retter til samisk språkopplæring
15	Mentorprogram for elever/studenter	Språktrening/bruk av samisk språk i dagligtale

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

Våren 2009 la Arbeids- og Inkluderingsdepartementet /AID fram regjeringas Handlingsplan for samisk språk.

I forbindelse med en tidligere høringsuttalelse til planutkastet fra Nord-Trøndelag fylkeskommune, kom idéen om et fylkeskommunalt sørsamisk utviklingsprosjekt for første gang på banen. Da Snåsa kommune på samme tid ble med i det samiske språkforvaltningsområdet (fra 2008), og fylkeskommunen dermed ble regionalt samisk språkforvaltningsorgan, ble prosjektidéen videreført. Det ble utarbeidet beskrivelse for et treårig prosjekt for «Styrking av sørsamisk språk og kultur», og på vegne av Fylkesrådet i Nord-Trøndelag ble det sendt søknad til Arbeids- og inkluderingsdepartementet /AID om delfinansiering av prosjektet.

Tilsagn ble gitt første gang i brev fra Fornyings-, Administrasjons og Kirkedepartementet /FAD, 1.07.2009.

Prosjektet ble finansiert med 50 % tilskudd fra Nord-Trøndelag fylkeskommune, fordelt likt mellom Regional utviklingsavdeling og Avdeling for videregående opplæring, og 50 % statlige tilskudd fra Fornyings-, Administrasjons- og Kirkedepartementet/FAD.

Tidsramma var opprinnelig 2010, 2011 og 2012. Men prosjekttoppstart ble forskjøvet fram til medio august 2010. Prosjektavslutning ble derfor også noe forlenget ut 2013.

1.2 Oppdrag/bestilling

Utgangspunktet for prosjektet var at det i fylkeskommunens ulike virksomhetsområder er behov for styrka innsats for å oppfylle lovfesta rettigheter og gjeldende nasjonal samepolitikk.

I prosjektbeskrivelsen var det definert følgende arbeidsoppgaver:

Prosjektet skal avklare de ulike samarbeidsaktørers ansvar i arbeidet med styrking av sørsamisk språk og kultur, utforme planverktøy og bidra til større grad av samhandling, initiere tiltak, utvikle modeller for samordning av opplæring i samisk språk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning, avklare fylkeskommunens rolle som utviklingsaktør på området og utvikle tiltak hvor språk og kulturkompetanse sees i sammenheng.

I tildelingsbrevet fra Fornyings-, administrasjons- og kirke- departementet er det lagt særlig vekt på prosjektets fokus på samordning av opplæring i samiske språk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning. Prosjektet er med som tiltak nr.33 i regjeringas Handlingsplan for samiske språk, under benevnelsen «Utviklingsprosjekt i Nord-Trøndelag fylkeskommune».

1.3 Hovedmål og delmål

Følgende hovedmålsetting ble satt for prosjektet:

Det skal utarbeides en plan for hvordan fylkeskommunen og fylkeskommunen i samarbeid med andre aktører skal bidra til å trygge og utvikle samisk språk og kultur.

Delmål:

1. Avklare fylkeskommunens rolle, forventninger og kompetansenivå som regionalt forvaltningsorgan i samisk språkforvaltningsområde.
2. Utvikle rollen som skoleeier med hovedansvar for samisk videregående og voksenopplæring i fylket.
3. Ivareta og styrke Nord-Trøndelag fylkeskommunes regionale ansvar ved å utvikle modeller for samordning av opplæring i samisk språk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning.

1.4 Om planens innhold, form og struktur

Oppdrag og målsetting for planarbeidet spenner vidt, i og med at det omfatter fylkeskommunens ulike roller og ansvarsoppgaver i forhold til samiske saker. Det har derfor vært nødvendig å foreta en del begrepsavklaringer og grenseoppganger:

«Styrking av sørsamisk språk og kultur» kan i utgangspunktet omfatte svært mye. Kulturdelen i denne handlingsplanen er knytta til språkrelatert kultur, og *Utviklingstiltak for samisk kulturkunnskap* er avgrensa til tiltak der språk og kulturkompetanse sees i sammenheng.

Videre er det viktig å presisere at fylkeskommunens rolle og ansvar som regional utviklingsaktør *ikke* er å betrakte som et særansvar for Regional utviklingsavdeling/RUA. Alle avdelinger/etater i den fylkeskommunale virksomheten har et ansvar for å utøve regional utvikling innenfor hver sine ansvarsområder. I dette plandokumentet er derfor fylkes-



Foto: Meerke Krihke Leine Bientie

kommunens ansvar for regional utvikling brukt som et generelt grunnlag og utgangspunkt for samisk utviklingsarbeid innenfor de ulike ansvarsområdene.

Det har vært lagt vekt på å få til en oversiktlig og logisk utforming på handlingsplanen, og samtidig synliggjøre omfang og kompleksitet i saksområdet. Dette omfatter en gjennomgang av hva som ligger i internasjonalt og nasjonalt avtale-, lov- og planverk, og i gjeldende nasjonal samepolitikk.

Videre er det satt søkelys på utfordringer i arbeidet med samiske saker i egen virksomhet, og i rollen som regional ansvarsaktør i forhold til samisk opplæring.

Handlingsplanen er utforma med tanke på å få fram et skille mellom disse to rollene, som også gjenspeiles i TILTAKSDEL 1; tiltak i egen virksomhet, og TILTAKSDEL 2; regionale samordningstiltak for samisk språkopplæring i hele utdanningsløpet.

Målet har vært å få til en så konkret handlingsplan som mulig, slik at den skal kunne bli et realistisk, gjennomførbart og etterprøvbart verktøy for Nord-Trøndelag fylkeskommunes regionale forvaltning av sørsamisk språk og kultur.

Videre er det et mål at planen kan utgjøre et grunnlag ved rullering av Nord-Trøndelag fylkeskommunes samarbeidsavtaler med Sametinget.

1.5 Økonomi

Ut fra handlingsplanens flerdelte målsetting vil de ulike tiltaka medføre økonomiske konsekvenser, først og fremst for de enkelte ansvarsområder internt i egen virksomhet. Den største utgiftsposten vil naturlig være knyttet til opprettelsen

av en stillingsressurs for samisk rådgiver i fylkeskommunens administrasjon. Samtidig er det erfaringer for at en slik stilling bidrar til effektivisering og samordning av ressursbruken for øvrig. Stillingen vil også forhåpentligvis utløse nye prosjektmidler og økt aktivitet.

Tiltak knyttet til Samelovens språkregler og fylkeskommunens tospråkligheitsarbeid dekkes langt på vei av språkmidlene fra Sametinget.

Foreslåtte tiltak for å styrke samiske fag i videregående opplæring og voksenopplæring handler først og fremst om å få på plass formaliserte ansvarsroller, og derigjennom en tryggere og mer forutsigbar statlig grunnfinansiering.

Fra fylkeskommunens side er det viktig fortsatt å legge til rette for fleksible ordninger, slik at samiske lærere kan bruke deler av sine undervisningsstillinger til utviklingsarbeid knyttet til læremiddelutvikling, nettverksarbeid, kompetanseheving og lignende. Særlig i sørsamisk område, med til dels store årlige variasjoner i elevtall, betyr muligheten for å drive utviklingsarbeid i kombinasjon med undervisning, både økt kvalitet og innhold i opplæringstilbudet til samiske elever, og grunnlag for økte stillingsandeler og tryggere ansettelsesforhold for samiske lærere.

Når det gjelder fylkeskommunens rolle som regional ansvarsaktør for samisk opplæring, vil de økonomiske konsekvensene være knyttet til samordningstiltak som skjer i samarbeid med andre aktører. Andelen av den fylkeskommunale finansieringa vil her avhenge av gitte formelle ansvarsforhold og gjensidige forpliktelser som avtales etter hvert.

2.0 Grunnlag

I dette kapittelet er det en kort gjennomgang av grunnlaget for arbeidet med samiske saker, slik det går fram av internasjonale avtaler, nasjonalt lovverk og gjeldende samepolitikk. Det er en egen omtale av fylkeskommunalt avtale- og planverk.

Videre er det en generell oversikt over fordeling av ansvar og roller mellom ulike forvaltningsnivå; Stat, Sameting, fylkesmann, fylkeskommuner og kommuner.

Siste punkt i kapittelet er en oversikt over ansvarsoppgaver knytta til fylkeskommunens forskjellige roller; som regional utviklingsaktør, regionalt samisk språkforvaltningsorgan, regional kulturaktør og som skoleeier med ansvar for samisk videregående opplæring og voksenopplæring.

2.1 Internasjonale avtaler, nasjonalt lovverk og politisk grunnlag

Norge har forpliktelser gjennom internasjonale avtaler, som ILO-konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater og Den europeiske pakten for regions- og minoritetsspråk (Minoritetsspråkpakten).

Europarådets minoritetsspråkpakt forplikter statene til samarbeid blant anna på opplæringsområdet. I denne pakten heter det om sørsamisk språk:

"..at dette språket er spesielt utsatt og at det derfor er behov for øyeblikkelige tiltak for at språket skal overleve i Norge. Det er behov for målrettet støtte og innovative løsninger tilpasset det sørsamiske språkets spesielle situasjon. Komiteen understreker videre viktigheten av samarbeid med svenske myndigheter for å styrke sørsamenes situasjon".

Grunnlovens § 110 A og Sameloven er det nasjonale rettsgrunnlaget for regjeringens samepolitikk. Samelovens språkregler gjelder alle offentlige forvaltningsorgan, lokale og regionale, som betjener folk i forvaltningsområdet for samisk språk.

Rettighetene til opplæring i samisk språk er hjemla i **Opplæringsloven**.

Regjeringas politiske grunnlag for samepolitikken framgår blant anna av **St.meld. nr.28 (2007-2008) Samepolitikken**, der det pekes på følgende utfordringer:

"Mangel på barnehagepersonell, lærere, lærebokforfattere, oversettere, tolker, personer med samiskspråklig kompetanse i helse- og sosialvesenet og en rekke andre samfunnsområder, fører til at viktige prinsipper i samepolitikk og lovfestede rettigheter ikke oppfylles... Utfordringen framover vil være å skape best mulig rekrutteringsgrunnlag i befolkningen samt å stimulere rekrutteringen til samiskspråklig utdanning på alle nivåer".

I Regjeringas **Handlingsplan for samiske språk (2009)** legges grunnlaget for en bred og langsiktig innsats på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

2.2 Fylkeskommunale planer og avtaler

Nord-Trøndelag fylkeskommunes politikk i forhold til samisk språk, næring og kultur skal bygge på internasjonal urfolksrett, nasjonalt lovgrunnlag og være i samsvar med nasjonal samepolitikk.

Gjennom **Samarbeidsavtalen med Sametinget 2010-2013** har Nord-Trøndelag fylkeskommune, sammen med Nordland, Sør-Trøndelag og Hedmark, forpliktet seg til å ta et "aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk kultur og samfunnsliv".

Regionalt planverk for øvrig som omhandler samiske saker i Nord-Trøndelag er: **Fylkesdelplan for Indre Namdal 2009-2012, Regionalt utviklingsprogram 2011 og Regional planstrategi 2012-2016**.

Fylkeskommunens forvaltning av samelovens språkregler reguleres av **Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Nord-Trøndelag fylkeskommune om bruken av tospråklighetsmidlene 2012-2014**.

2.3 Ansvar og roller i arbeidet for samisk språk og kultur

STATEN

Staten har overordna ansvar for at elever i grunnsopplæringa får oppfylt retten til opplæring i samisk, uavhengig av bosted, og at det gis opplæring etter læreplanverket.

Statlige etater har som regjeringas utøvende organer et spesielt ansvar for å ivareta samiske brukeres rettsikkerhet og hensynet til at offentlige tjenester er tilpasset den samiske befolkningens språk- og kulturbakgrunn.



Foto: Samien Sijte fotoarkiv/fotograf: Kleamma Jåma

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) har det overordnede samordningsansvaret for statlig samepolitikk. FAD vil sette samiske brukeres møte med offentlig forvaltning og tjenesteyting på dagsorden. Hensynet til samiske og samisktalende brukere skal som hovedregel integreres i det ordinære offentlige tjenestetilbudet. Dette betyr at ordninger som berører både samer og den øvrige befolkningen, bør ivaretas av ordinære velferdsordninger og forvaltningsorganer.

FAD har også hovedansvaret for forvaltningen av språkreglene i sameloven og samordningen av regjeringas arbeid med minoritetsspråkpakten.

FAD presenterer årlig en gjennomgang av status for tiltakene i Handlingsplan for samisk språk.

Kunnskapsdepartementet er ansvarlig for opplæringsfeltet for samiske språk både i barnehage, grunnskole, videregående og høyere utdanning.

For øvrig har de ulike fagdepartement ansvar for å ta initiativ til og å gjennomføre samepolitikken innenfor sine sektorer (se Grunnlagsdokument, vedlegg nr. 4).

SAMETINGET

Det er Statens og Sametingets ansvar å sørge for at samfunnet får nødvendig kompetanse, slik at lovfestede rettigheter til språkopplæring kan oppfylles.

Sametinget har blant annet ansvar for følgende oppgaver:

- læreplaner for samiske elever i grunnskolen, og for samisk og særskilte samiske fag i videregående opplæring
- å utarbeide forskrifter om samisk innhold i de ulike fagområdene
- pedagogisk veiledning og informasjon om samisk opplæring
- sikre tilgang og kvalitet på læremidler
- forvalter midler til utvikling av læremidler
- informerer og låner ut læremidler til skoler og barnehager
- forvalter stipendordninger innenfor utdanning
- egen budsjettpost som skal dekke administrative ressurser og utgifter til produksjon og utvikling av læremidler
- tildeler midler/tilskudd til: drift, utarbeidelse av ped. materiell, språkopplæring og til informasjons, utviklings- og veiledningsarbeid i samiske barnehager og barnehager med samiske barn

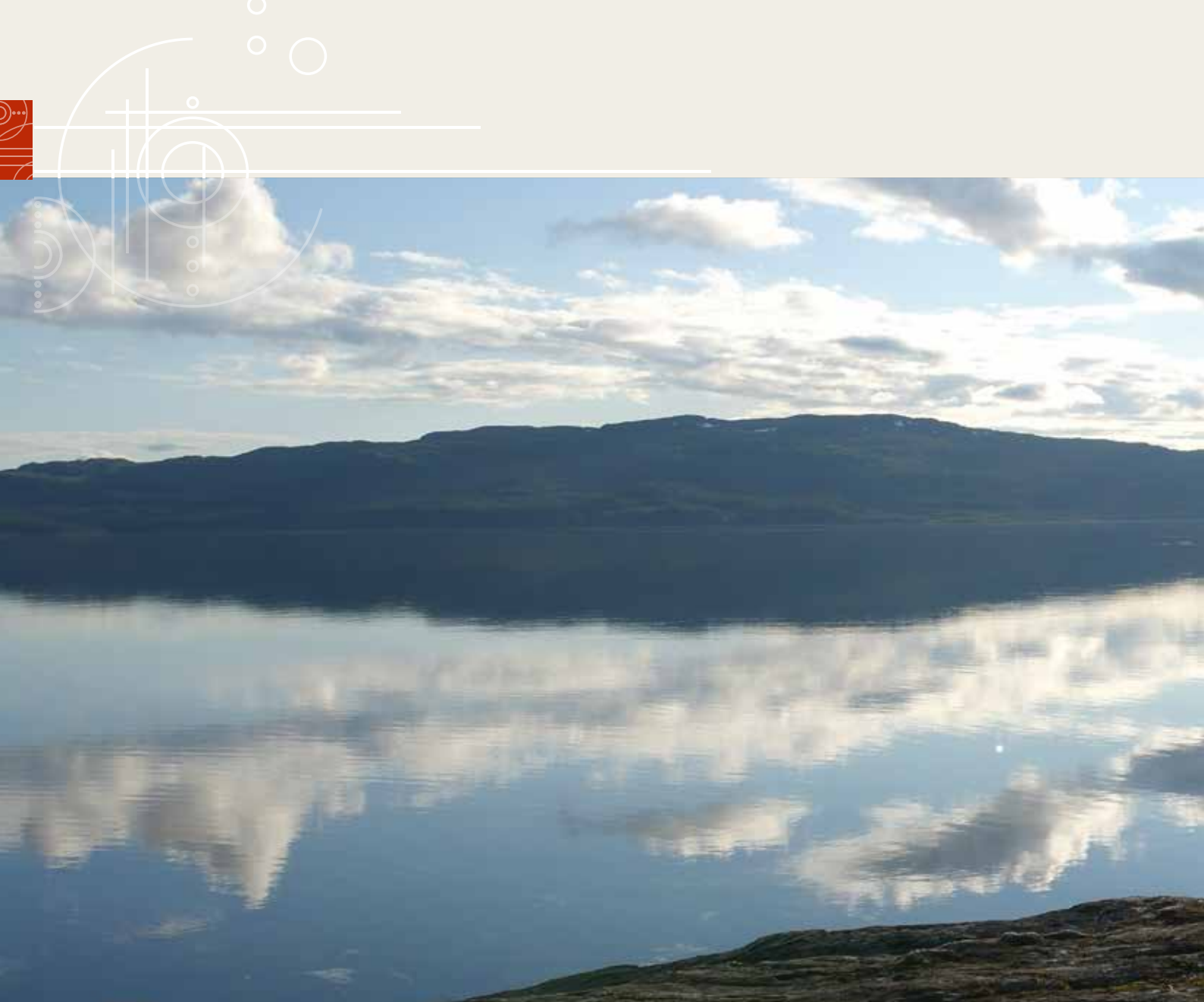


Foto: Meerke Krihke Leine Bientie

FYLKESMANNEN

Generelt ansvar:

- Fylkesmannen har løpende tilsynsansvar for at opplæringen skjer i samsvar med gjeldende lov og regelverk (opplæringsloven §§ 6-2 og 6-3).
- Fylkesmennene skal i samarbeid med Utdanningsdirektoratet i løpet av 2009-2014 gjennomføre tilsyn med hvordan kommunene og fylkeskommunene følger opp samiske elevers rettigheter etter opplæringsloven.
- Fylkesmannen iverksetter barnehagepolitikken etter barnehageloven.
- Fylkesmannen skal informere og veilede om samiske elevers rett til opplæring både i og på samisk. Dette innebærer at Fylkesmennene må sørge for at skoleeiere har kunnskap om regelverket både når det gjelder stedlig undervisning og fjernundervisning (se Grunnlagsdokument, vedlegg nr. 4).

Særansvar:

- Innenfor forvaltningsområdet for samisk språk skal fylkesmennene følge opp språkreglene i sameloven, jf. samelovens kap. 3
- Fylkesmannen i Nordland er tillagt et nasjonalt koordineringsansvar for sørsamisk språkopplæring i Norge. Ansvaret innebærer at sørsamiske elever i grunnskolen skal få sine rettigheter oppfylt ved å legge til rette for fjernundervisning, samt sørge for koordinering og utvikling av tilbudet i sørsamisk opplæring i samsvar med rettighetene.
- FM Nordland oppfatter sitt særansvar til først og fremst å gjelde barnehager og grunnskoler, og ikke i samme grad videregående skoler.



- Når det gjelder generelle tilbud/tiltak i regi av FM Nordland, som språkseminar, nettverksarbeid, kompetanseheving, utviklingsarbeid med fjernundervisningstilbud og lignende, blir videregående skoler og fylkeskommuner inkludert på linje med kommuner, grunnskoler og barnehager.

FYLKESKOMMUNER

Generelt ansvar:

Fylkeskommunene har ansvar for å gi opplæring i samisk på videregående nivå og voksenopplæring.

Særansvar:

Med innlemmingen av Snåsa og Røyrvik kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk, har både kommunale og regionale forvaltningsorgan i Nord-Trøndelag fått utvida ansvar når det gjelder det sørsamiske språket.

Gjennom Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkene Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark har partene blant anna påtatt seg, sitat:

- ...å fokusere på bedre forutsigbarhet og økte statlige bevilgninger til fylkeskommunene og kommuner for å realisere Kunnskapsløftet samisk
- ...å involvere statlige og kommunale myndigheter i dette arbeidet

KOMMUNER

Generelt ansvar:

Kommuner har en sentral rolle i arbeidet med å styrke samisk språk og kultur i alle områdene hvor samene er bosatt.

Alle kommuner har plikt til å tilby samiske elever på grunnskolenivå opplæring i samisk.

Kommunene skal også **legge til rette** for at samiske barn i barnehager kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

Med hjemmel i *Lov om barnehager* er det fastsatt *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (trådte i kraft fra 1.08.2006).

I forskriften vektlegges samiske barns behov for støtte til å bevare og utvikle sitt språk og sin kultur uavhengig av hvor i landet de bor, og henstiller til at dette skal vedtektsfestes for å styrke samiske barns identitet, gjennom språk og formidling av samisk kultur.

Særansvar:

Kommuner innenfor samisk språkforvaltningsområde har plikt til å tilby samisk elever på grunnskolenivå opplæring **i og på samisk**. Videre er det et kommunalt ansvar **å sikre samiske barn et barnehage tilbud som bygger på samisk språk og kultur**. Barnehageeier er ansvarlig for at bedriften har nødvendig kompetanse for å drive i tråd med lover og forskrifter.

Kommuner som er innenfor samisk forvaltningsområde har et særskilt ansvar for å tilby informasjon og tjenester til den samiske befolkninga etter samelovens språkregler.

2.3.1 Fylkeskommunens ansvar som regional utviklingsaktør

Fylkeskommunene har som nevnt innledningsvis et sjølstendig ansvar for å følge opp internasjonale avtaler og nasjonal samepolitikk gjennom praktisk politikk og praktiske tiltak på regionalt nivå. I *St.meld. nr. 28 Samepolitikken, kap. 6 Samepolitikk i kommuner og fylkeskommuner*, heter det blant anna:

... Fylkeskommunene har et særlig ansvar for regional utvikling i bred forstand. En aktiv innsats fra regionene i samiske områder vil sikre at samisk samfunnsliv utvikler seg i tråd med regjeringens politikk. Som utgangspunkt har både kommunale og fylkeskommunale myndigheter

den samme plikten som statlige myndigheter til å følge opp internasjonale forpliktelser og nasjonal rett i forhold til samene i Norge... Staten har ansvaret for rammebetingelser som gjør at dette ansvaret kan ivaretas.

... Samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv (...) kan ivaretas og fremmes gjennom en aktiv og bevisst planlegging i kommuner og fylker.

Regjeringas *Handlingsplan for samiske språk* (2009) gir også føringer for fylkeskommunenes rolle som regionalpolitiske aktører:

...Gjennom sine samarbeidsavtaler med Sametinget har fylkeskommunene i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark påtatt seg å arbeide for å styrke samisk språk, kultur, samfunnsliv og samiske næringer i fylkene. For at dette arbeidet skal føre til en mest mulig helhetlig satsing er det viktig at fylkeskommunene har et aktivt samarbeid med Sametinget, kommunene og statlige virksomheter i planleggingen.

Med Forvaltningsreformen ble mange oppgaver overført fra staten til regionalt folkevalgt nivå. Det er ei målsetting for regjeringa at samisk innflytelse og medbestemmelse på tiltak som tidligere var gjenstand for konsultasjoner mellom Sametinget og staten ikke må bli svekka som følge av reformen. Stortingsmeldinga lister opp ulike alternativer for å ivareta samiske interesser i fylkeskommunene på de områder som overføres fra staten. Her nevnes Samarbeidsavtalene mellom fylkeskommunene og Sametinget spesielt, der Sametinget gis mulighet til å påvirke prosesser på regionalt nivå.

Gjeldende *Samarbeidsavtale mellom Sametinget og de sørsamiske fylkeskommunene (2010 – 2013)* legger til grunn at

...samisk kultur og samfunnsliv er under press fra det norske storsamfunnet på mange måter. Dette kan motvirkes gjennom en aktiv og bevisst planlegging på fylkesnivå. ...Hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling må tilrettelegges slik i planprosessene at de ikke blir truet, men får utviklingsmuligheter.

Videre heter det i Samarbeidsavtalen om fylkeskommunenes rolle som regionalpolitisk aktør:

– *Avtalen skal bidra til utvikling i sørsamisk område i samsvar med nasjonal samepolitikk og internasjonale forpliktelser*

- Fylkeskommunens rolle som regionalpolitisk aktør gir gode muligheter for samarbeid og utvikling i sørsamisk område
- Partene vil bidra til å sette samiske spørsmål på dagsorden i alle virksomhetsområder og gi bedre informasjon til sine medaktører for å styrke arbeidet med samiske spørsmål

2.3.2 Fylkeskommunens ansvar i forvaltningsområdet for samiske språk.

Nord-Trøndelag fylkeskommune ble regionalt offentlig forvaltningsorgan i samisk språkforvaltningsområde samtidig som Snåsa kommune, fra og med 1.01.2008.

Fra og med 1.01.2013 er også Røyrvik kommune tospråklig sørsamisk forvaltningskommune.

At Nord-Trøndelag fylkeskommune, i likhet med Finnmark, Troms og Nordland er *regionalt samisk forvaltningsorgan*, betyr at disse fylkeskommunene er underlagt Samelovens språkregler.

Samelovens språkregler skal sikre retten til:

- Å bruke samisk språk i kontakt med offentlige organ
- Å møte samisk språk i offentlig sammenheng

Hvem omfattes av Samelovens språkregler?

Loven omfatter alle offentlig organ i forvaltningsområdet, og gir følgende definisjoner (Samelovens kap. 3 Samiske språk):

- **Offentlige organ:** ethvert organ for stat og kommune
- **Lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet:** ethvert kommunalt, fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som omfatter en kommune eller en del av en kommune i forvaltningsområdet for samisk språk
- **Regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet:** ethvert fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, men som likevel ikke er landsomfattende

Samelovens språkregler gjelder for følgende fylkeskommunale institusjoner:

- Fylkeskommunens sentraladministrasjon/alle etater
- Helse- og sosialinstitusjoner
- Videregående skoler

Språkreglene:

§ 3-2. Oversetting av lover og forskrifter til samisk

Lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkningen skal oversettes til samisk. Skjema til bruk overfor lokalt eller regionalt offentlig organ skal foreligge både på samisk og norsk. Det samme gjelder kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet. Kostnadene forbundet med oversettingen må dekkes av respektive organ.

§ 3-3. Rett til svar på samisk

Når man henvender seg til et lokalt offentlig organ i en av kommunene i forvaltningsområdet, dvs. et kommunalt, fylkeskommunalt eller statlig organ, har man krav på å få svar på samisk både ved muntlige og skriftlige henvendelser. Dersom man henvender seg skriftlig til et regionalt organ, dvs. en fylkeskommunalt eller statlig etat som har en av de ni kommunene som tjenesteområde, har man krav på å få skriftlig svar på samisk. Retten til å få svar på samisk gjelder alle, selv om man ikke er bosatt i en av kommunene i forvaltningsområdet.

§ 3-5. Bruk av samisk i helse- og sosialinstitusjoner

Alle som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor en regional eller lokal offentlig helse og sosialinstitusjon i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk, både muntlig og skriftlig.

§ 3-7. Rett til utdanningspermisjon

Hvis et offentlig organ i forvaltningsområdet har behov for kompetanse i samisk språk, har tilsatte rett til utdanningspermisjon med lønn for å tilegne seg slik kompetanse. Også organ som ikke omfattes av samelovens språkregler bør gi tilsatte permisjon for å lære samisk når organet har behov for kompetanse i samisk.

Hva betyr loven i praksis?

Offentlige organ (institusjoner/skoler/etater) skal, ved saker som retter seg mot eller av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkninga:

- kunngjøre på samisk
- oversette regler og skjemaer til samisk
- lokalt offentlig forvaltningsorgan skal kunne betjene befolkningen muntlig og skriftlig på samisk
- regionalt offentlig forvaltningsorgan skal kunne besvare henvendelser skriftlig på samisk
- gi permisjon med lønn for skaffe seg kunnskaper i samisk når organet har behov for slik kunnskap



Foto: Meerke Krihke Leine Bientie

Dersom den enkelte institusjon ikke har ansatte med nødvendig samiskkompetanse, skal det etableres rutiner for bruk av tolk. Den enkelte institusjon/skole/etat er selv ansvarlig for fungerende rutiner.

Regjeringas *Handlingsplan for samiske språk (2009 – 2011)* sier følgende om fylkeskommunenes ansvar som regionalt språkforvaltningsorgan:

...Fylkeskommunene har gjennom fylkesplanleggingen mulighet til å koordinere arbeidet med den samiskspråklige utviklingen innenfor eget fylke.

...Fylkeskommunene bør sørge for kompetanse i samisk språk og kultur både innenfor sin administrasjon og innenfor de tjenester de har ansvar for.

*Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og sørsamiske fylkeskommuner (2010-2013) peker også på at offentlige myndigheter er forplikta til å ta et aktivt medansvar for å sikre språkets utviklingsmuligheter. Partene skal ... bidra til oppfølging av regjeringas *Handlingsplan for samiske språk*, og ta opp særskilte utfordringer knytta til språkforvaltningsområdet.*

Gjennomførte språkforvaltningstiltak i Nord-Trøndelag fylkeskommune

Fylkesrådet oppretta i 2008 *Kontaktforum for samiske saker i Nord-Trøndelag*. Kontaktforumet er bredt sammensatt med representanter fra ulike samiske organisasjoner, institusjoner og forvaltningsorgan med ansvar for samiske saker. Fylkesråd for regional utvikling og kultur er leder for Kontaktforum, og Regional Utviklingsavdeling/RUA er sekretariat. Kontaktforum fungerer som et uformelt møtested og diskusjonsforum hvor alle tema av interesse for arbeidet med sørsamisk språk og kultur kan presenteres og diskuteres.

For å skape funksjonell to-språklighet og for synliggjøring av sørsamisk språk og kultur, bevilger Sametinget to-språklighetsmidler til kommuner og fylkeskommuner i samisk språkforvaltningsområde.

Fram til og med 2012 har årlige tildelinger av to-språklighetsmidler fra Sametinget til Nord-Trøndelag fylkeskommune vært på 1,2 mill. kroner, og 3 mill. til Snåsa kommune.

De fylkeskommunale to-språklighetsmidlene er brukt etter et tre-delingsprinsipp; interne tiltak i egen fylkeskommunal virksomhet, aktivitet i samarbeid med Snåsa kommune og støtte til eksterne søkere. Gjennomførte tiltak internt har dreid seg om synliggjøring av samisk språk og kultur ved skilting, utsmykking og samisk møterom på Fylkets hus, oversetting av sentrale plandokumenter og egen sørsamisk side sentralt plassert på fylkeskommunens hjemmeside www.ntfk.no.

Videre er det gitt støtte til Fylkesbibliotekets prosjekt «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur», der hovedmålet var å styrke formidlingen av sørsamisk språk og kultur, og å legge til rette for kulturutveksling i bibliotek og skole. I samarbeid med flere instanser ble det i prosjektperioden 2009-2011 gjennomført en rekke delprosjekt.

Av tiltak i samarbeid med Snåsa kommune nevnes felles språkkonsulent/tolketjeneste, diverse synliggjøringstiltak i form av skilting, utsmykking og kulturarrangement, og initiativ/medfinansiering av desentralisert språkstudium i sørsamisk.

Et tema som tidlig kom på banen var etablering av et sørsamisk språksenter i fylket. Her har fylkeskommunens holdning vært at et språksenter ikke først og fremst skulle være et fysisk kontor, men en sum av språksenterfunksjoner utført av flere aktører; fylkeskommunen, Grong videregående skole og Snåsa kommune. Bakgrunnen var at det ikke skulle bygges opp for mange enheter innen språk/utdanning uten at disse samhandler.

Fra og med 2012 ble det sørsamiske språksenteret Gielem nasjonal etablert på Snåsa. Fylkeskommunen legger til grunn at utviklinga av språksenteret fortsatt skal skje i et samarbeid mellom Fylkeskommunen og Grong videregående skole, som i rollen som sørsamisk ressurskole er fylkeskommunens viktigste bidrag i språksentersamarbeidet. I forhold til Gielem nasjonal har Grong videregående eksamensansvar for voksenopplæring som skjer i regi av språksenteret.

En stor andel av de eksterne to-språklighetsmidlene har gått til Røyrvik kommune, til delfinansiering av prosjektet "Utvikling av sørsamisk språk- og kulturkompetanse i Røyrvik kommune". Et hovedmål med prosjektet var forarbeid og søknad om å bli tospråklig, som kommunen ble fra og med januar 2013.

Nord-Trøndelag fylkeskommune støtter også, med midler fra Regionalt utviklingsprogram, et prosjekt for utvikling av sørsamisk kunnskapsbank i Røyrvik kommune, der målet er kartlegging av lokal samisk dialekt og å få etablert et sørsamisk språksenter i kommunen.

Røyrviks prosjekt med kartlegging av lokale dialekter anses som et viktig arbeid i seg sjøl, og forventes å gi positive effekter for videre utviklingsarbeid med sørsamisk språk, næring og kultur i Indre Namdal.

En kunnskapsbank for sørsamisk språk som del av et språksenter i Røyrvik vil komplettere språksenteret i Snåsa kommune, og være et nyttig tyngdepunkt i samarbeidet mellom Nord-Trøndelag fylkeskommune, Snåsa kommune og Røyrvik kommune på fylkesnivå.

Behovet for en kunnskapsbank, et dokumentasjonsprosjekt, er nevnt også ut fra HiNT's behov, både som grunnlag for undervisning og forskning. Her er det viktig at mange instanser kan samarbeide godt, og der målet må være tilgjengelighet til ressursene.

Nytt beregningsgrunnlag for tildeling og bruk av to-språklighetsmidlene.

Kriteriene for tildeling av tospråklighetsmidler ble revidert i 2011, og reguleres nå av *Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Nord-Trøndelag fylkeskommune om bruken av to-språklighetsmidler 2012-2014*.

De nye tildelingskriteriene av to-språklighetstilskuddet innebærer at tilskuddet går fra å være kostnadsstyrt til å bli en



Foto: Samien Sijte fotoarkiv/fotograf: Piere Joma

målstyrt modell, og fordeles mellom en basis- og betjeningsdel (75 %) og en utviklingsdel (25 %). Basis- og betjeningsdelen er direkte retta mot fylkeskommunenes oppfølging av Samelovens språkregler, mens utviklingsdelen skal brukes til utviklingstiltak og vise strategier for hvordan fylkeskommunen skal oppfylle Samelovens språkregler.

Størrelsen på tospråklighetstilskuddet fra Sametinget til fylkeskommunen vil fra 2014 bli behovsprøvd og basert på rapportert aktivitet og resultatoppgjør.

I avtalen for 2012 - 2014 har Nord-Trøndelag følgende hovedstrategi for oppfylging av språkreglene:

Samordningsrollen:

Nord-Trøndelag fylkeskommune vil videreutvikle sin rolle som koordinator for de ulike aktørene innen tospråklighetsarbeidet i fylket. I tillegg til å utvikle de nødvendige språktjenester knyttet til basis/betjeningsdelen av tospråklighetsmidlene, vil fylkeskommunen bistå de øvrige partnerne i arbeidet med

å oppfylle Samelovens språkregler og å utvikle og synliggjøre sørsamisk språk og kultur.

Utvikling av språksenterfunksjoner:

En viktig utviklingsoppgave for Nord-Trøndelag fylkeskommune ligger i utvikling og etablering av språksenterfunksjoner i samarbeid med Snåsa kommune/Gielem Nastedh og Grong videregående skole. Grong videregående skole er, som sørsamisk ressurskole for videregående opplæring og voksenopplæring i fylket, fylkeskommunens viktigste medaktør i språksentersamarbeidet. Med tanke på at Røyrvik kommune med stor sannsynlighet blir tospråklig forvaltningskommune i nærmeste framtid, er det naturlig at fylkeskommunen bidrar til å ivareta det regionale perspektivet i språksenterarbeidet. For øvrig har fylkeskommunen et regionalt ansvar for den samiske befolkningen i alle fylkets kommuner, og utviklingen av språksenterfunksjonene vil komme til nytte også her.



2.3.3 Fylkeskommunens ansvar for samisk kulturkunnskap

I Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de fire sørsamiske fylkeskommunene (2010-2013) heter det blant annet om samisk kultur og næringsutøvelse i tilknytning til samisk språk:

...Reindriftsnæringen er den vesentlige samiske næringen i sørsamisk område, men samtidig også det viktigste kulturbærende element.

...Duedtie i sørsamisk område er viktig som kulturbærer, som identitetsskapende element og som samisk næring.(...)...er også et viktig element i styrking av det samiske språket.

...Partene vil arbeide for å synliggjøre samhandlingen mellom kultur og næring, men også skape rom for moderne kulturuttrykk som dans, teater, musikk, litteratur m.v.

...Partene skal styrke og utvikle de sørsamiske bokbussene i Hattfjelldal og Sør-Trøndelag. Det er viktig at hele det sørsamiske området har et bokbusstilbud.

I høringsutkast til «Regional planstrategi 2012-2016» for Nord-Trøndelag fylkeskommune heter det:

Utfordringene i språkutviklingsammenheng og i to-språk-lighetsarbeidet er særlig knyttet til to elementer; økt status og økt tilgjengelighet. Det kan oppnås ved en god synlig bruk av samisk i offentlig sammenheng og ved at flere bruker det sørsamiske språket i offentlighet.

Også i regjeringas Handlingsplan er det fokus på synliggjøring av de samiske språkene:

...Synliggjøring av de samiske språkene er en viktig faktor for å motivere og stimulere den samiske befolkningen til å bruke og lære samisk. Å møte de samiske språkene i det offentlige rom er viktig for at samiske barn, unge og voksne kan identifisere seg med språkene og få interesse for å utvikle sin bruk av samisk språk...

Læreplanverket Kunnskapsløftet samisk (LK06S) gir føringer for at alle elever i den norske skolen skal utvikle gode kunnskaper om samisk kultur og samfunnsforhold i et lokalt, nasjonalt og internasjonalt urfolksperspektiv.

Kravet om integrering av samiske emner og samisk kulturkunnskap i undervisninga forutsetter økt kunnskap blant lærere og øvrige ansatte i skoleverket. Samisk tradisjonskunnskap er et kunnskapsfelt som berører flere fagområder, der det også er stor mangel på egne læremidler.

2.3.4 Fylkeskommunens rolle som skoleeier med ansvar for samisk videregående opplæring og voksenopplæring

Sentrale planer, lovverk og avtaler for samisk videregående utdanning og voksenopplæring:

▪ Læreplaner

Med innføringa av læreplanverket *Kunnskapsløftet 2006 (LKO6)* og *Kunnskapsløftet 2006 - Samisk (LKO6-S)* kom de første læreplanene i Norge som gjelder for heile grunnopplæringa, altså for både grunnskolen og videregående opplæring.

Andre del av LKO6 og LKO6S kalles Prinsippdelen, som blant anna omfatter Læringsplakaten med 11 konkrete punkter om særlig sentrale hensyn som må tilgodeses i skolens arbeid. Læringsplakaten bygger på at lik behandling skaper ulikhet. Idealet om en likeverdig skole vil ut fra denne grunnforståelsen innebære et krav om tilpassa og differensiert opplæring. At det også ble en egen samisk læreplan understreker prinsippet om at ulike elevgrupper, i dette tilfellet ut fra språklig og etnisk tilhørighet, krever egen tilrettelegging for læring for at skolen skal fungere likeverdig.

Siste del av læreplanverket er gjennomgående læreplaner som gjelder for alle fra første klasse og opp til og med videregående skole. Denne delen har fokus på resultat, uttrykt som oppnåelse av målbare ferdigheter knytta til den kompetansen elevene skal oppnå på hvert trinn.

LKO6-S var en reform som skulle sikre god opplæring i og på samisk. Samtidig ble den individuelle retten til opplæring i samisk styrka i Opplæringsloven.

Opplæringslovens kap. 6 - Om retten til opplæring i og på samisk:

1. I Norge har samer i grunnskolealder individuell rett til opplæring i samisk, uavhengig av hvor de bor. Alle skoleeiere skal tilby opplæring i samisk, enten ved ordinær undervis-

ning eller alternative opplæringsformer (fjernundervisning, hospitering, leirskoleopphold).

2. Elever bosatt i samiske distrikt (samisk forvaltningsområde) har rett til opplæring i og på samisk.
3. Utenfor samiske distrikt: Alle samiske elever i grunnskolealder har rett til opplæring i samisk, og på samisk når minst 10 elever i en kommune ønsker opplæring i og på samisk, så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa.
4. Elever som får opplæring i eller på samisk blir fritatt for en av de norske målformene på 9. og 10.klassetrinn
5. Samer i videregående skole har rett til opplæring i samisk.
6. Opplæring i samisk for voksne etter samelovens § 3-8 første ledd (- Enhver har rett til opplæring i samisk), skal følge de til enhver tid gjeldende regler i lov om voksenopplæring og lov om brevskular med tilhørende forskrifter.

Opplæringen skal være arrangert av tilskuddsberettiget opplysningsorganisasjon/ studieforbund og/eller tilskuddsberettiget fjernundervisningsinstitusjon.

Til fullført kurs på grunnskolens område yter staten 100 % tilskudd.

Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og sørsamiske fylkeskommuner (2010-2013) understreker at fylkeskommunene har hovedansvaret for videregående opplæring og er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk språk på videregående nivå.

Partene skal:

- involvere statlige og kommunale myndigheter i arbeidet, og opprette nettverk mellom Sametinget og aktuelle videregående skoler
- styrke voksenopplæringen i samiske språk
- arbeide for å etablere språksentra i Hattfjelldal og på Snåsa, og videreutvikle Aajege samisk språk- og kompetansesenter på Røros
- fokusere på bedre forutsigbarhet og økte statlige bevilgninger til fylkeskommuner og kommuner for å realisere Kunnskapsløftet- samisk
- utarbeide studieprogram for den videregående skolen som skal sikre alle elever grunnleggende kunnskap om samisk historie, kultur og samfunnsliv
- sikre en fleksibel fagopplæring i samisk reindrift og duedtie, og flere lærlingeplasser, og sikre videregående skoler tilstrekkelige ressurser for denne oppgave.



3.0 Regional forvaltning av samiske saker

I dette kapittelet er det en nærmere beskrivelse av utfordringer i arbeidet med samiske saker i fylkeskommunens ulike ansvarsområder.

3.1 Utfordringer for regional forvaltning av samiske saker:

Det sørsamiske området er stort og strekker seg over mange politiske og administrative grenser. De lange avstandene og den spredte bosettinga gjør at det må være en viss spredning i funksjoner og institusjoner, noe som også forutsetter en felles og helhetlig innsats over fylkesgrensene for å ivareta den sørsamiske befolkningas behov og interesser.

I offentlig forvaltning av samiske saker er ei hovedutfordring nettopp knytta til minoritetsproblematikken. Saksområdet blir ofte oppfatta og behandla som et svært lite ansvarsområde, der ressursbruken (personal/økonomi) blir prioritert i forhold til antallet mennesker den skal betjene.

Nasjonal samepolitikk er et relativt «ungt» politisk satsningsområde, der det skjer en kontinuerlig og rask utvikling innenfor de ulike fagområdene. Samtidig er mye fortsatt under endring og utprøving, forhåpentligvis i en prosess på veg mot mer stabile og funksjonelle former.

Ansvar for samiske saker er fordelt på mange instanser: Staten gjennom ulike departement, Sametinget, fylkesmenn, fylkeskommuner, kommuner, ressurskoler på grunnskole- og videregående nivå, høyskoler og universitet. I tillegg kommer sørsamiske kultur- og språksentra, to-språklighetsprosjekt og andre språk- og kulturprosjekt. Med bakgrunn i organiseringa av det samiske samfunnet, blant anna i forhold til tradisjonelle språk- og kulturgrenser, går ansvarslinjene også ofte på kryss og tvers av det som ellers gjelder i offentlig forvaltning.

Foto: Samien Sijte fotoarkiv/fotograf: Piere Joma



Denne ansvarsfordelinga og -spredninga medfører både forvirring og en viss ansvarspulverisering: "Alles ansvar er ingens ansvar".

I sum er dette en situasjon som gjør det vanskelig for den enkelte saksbehandler eller fylkespolitiker å ha oversikt og følge opp på sine respektive ansvarsområder.

Dagens samepolitikk og forvaltning er for øvrig preget av gode intensjoner, positiv innstilling og relativt lett tilgjengelige økonomiske midler til midlertidige prosjekt. Dette er i utgangspunktet positivt, men kan også innebære at mange jobber med det samme på samme tid, uten å kjenne til hverandre.

Når det kommer til spørsmålet om langsiktig finansiering og drift av nødvendige basisfunksjoner, er det ikke uvanlig at saken "faller mellom alle stoler". Det er eksempler på gode

prosjekt- og planarbeid som binder opp ressurser i form av personale, kompetanse og økonomi, men som ender opp uten videre forankring eller gjennomføring.

Dette er en situasjon som over tid kan føre til slitasje på troverdighet og legitimitet for en fortsatt offensiv samepolitikk. Fra mange aktører innen saksområdet uttrykkes et tydelig behov for bedre samordning og mer rasjonell ressursbruk.

For å sikre en regional forvaltning i tråd med gjeldende lovverk, politikk og avtaler, er det nødvendig å styrke kompetanse og funksjoner som skal ivareta det samiske perspektivet.

Oversikt, koordinering og helhetstenkning i et langsiktig perspektiv, er viktige forutsetninger for å komme videre i dette arbeidet. Nord-Trøndelag fylkeskommune vil med utgangspunkt i denne situasjonen forsterke og videreutvikle sin rolle som koordinator for arbeidet med samiske saker.



3.2 Utfordringer for samisk kulturkunnskap

Arbeidet for bevaring og styrking av samisk språk og kultur kviler på en allmenn forståelse og legitimitet i hele befolkninga. I denne sammenheng er det snakk om behovet for en flerkulturell forståelse.

Allmennkunnskapen om den sørsamiske kulturen har nok økt noe de seinere åra. Et generelt inntrykk er at det er voksende interesse, men fortsatt et udekt behov for kunnskap, både blant regionale og lokale myndighetsaktører og blant «folk flest».

Nord-Trøndelag fylkesbibliotek har vært i gang med et pionerarbeid gjennom prosjektet «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur». Hovedmålet var å styrke formidlingen av sørsamisk språk og kultur, og å legge til rette for kulturutveksling i bibliotek og skole.

Ett av tiltaka som var planlagt i Fylkesbibliotekets prosjekt var «Sørsamisk bokbuss til flere kommuner».

I Nord-Trøndelag er det flere kommuner med samisk befolkning som ikke har bokbusstilbud. Noen kommuner i særlige deler av fylket har et tilbud gjennom Kultur- og bokbussen fra Sør-Trøndelag, og enkelte kommuner i nordlige deler får besøk av Sørsamisk bok- og kulturbuss fra Nordland.

Bokbussene eies og drives av fylkeskommunene. Bokbusser fra Nordland og videre nordover får driftsmidler fra Sametinget, mens bussen fra Sør-Trøndelag drives for fylkeskommunale midler.

Det er nødvendig å få på plass like rammevilkår for drift av samiske bokbusstilbud, uansett hvor de operer i landet. Videre er det behov for ei forutsigbar og rimelig økonomisk funksjonsfordeling mellom Sametinget og fylkeskommunene.

Saken bør få prioritet ved rullering av Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og sørsamiske fylkeskommuner.

Fylkesbibliotekets samiske kulturprosjekt er ikke blitt videreført etter 2011. Nord-Trøndelag fylkeskommunes bidrag til regional styrking av sørsamisk kulturkunnskap bør bygge videre på det arbeidet som allerede er påbegynt i regi av Fylkesbiblioteket.

3.3 Utfordringer for samisk videregående opplæring og voksenopplæring

I Nord-Trøndelag er det Grong videregående skole som har ansvaret for opplæringa i sørsamisk språk og voksenopplæring på videregående nivå.

Det gis undervisning i sørsamisk til egen elevgruppe på skolen, og til elever ved andre videregående skoler i fylket ved hjelp av fjernundervisning. Det gis også fjernundervisning til sørsamiske elever i andre fylker.

Skolen tilbyr duedtie som videregående kurs og opplæring innen reindriftsfaget. Flere ungdommer følges opp i skreddersydde praksisløp/alternative løp fram mot fagbrev i duedtie og reindriftsfag.

Videre har skolen ansvar for organisering av undervisnings-tilbud i andre samiske språk som etterspørres i videregående opplæring. GVS står for avtaler av kjøp av fjernundervisning i nord- og lulesamisk, og koordinerer tilbudet.

GVS har de siste tre skoleåra gitt samisk språkopplæring til ni elever, fordelt på opp til fem videregående skoler. GVS har også eksamensansvar for voksenopplæringskurs i sørsamisk, som skjer i regi av språksenteret Gielem Nastedh på Snåsa.

Ressursskolebegrepet

Politisk ledelse i Kunnskapsdepartementet har pekt på Grong videregående skole og Røros videregående skole/Aajege språk og kompetansesenter på Røros, i henholdsvis Nord- og Sør-Trøndelag fylker, som **sørsamiske ressursskoler** for opplæringstilbudet på videregående nivå og voksenopplæring, for hele det sørsamiske området.

I St.melding 28 - Om samepolitikken, heter det også under kap. 2.3.2. Sørsamiske regioner og institusjoner:

...Grong videregående skole har ansvar for morsmålløpplæring i sørsamisk. ...Det undervises i sørsamisk i en egen elevgruppe og skolen gir opplæring til elever ved andre videregående skoler ved hjelp av fjernundervisningRøros videregående skole har ansvar for samisk undervisning på videregående skole nivå, og gir fjernundervisning til andre skoler i og utenfor region sør.

Ressursskoleansvaret innebærer å gi et opplæringstilbud i sørsamisk språk, voksenopplæring, reindrift og duedtie til ulike skoler i flere fylker i sørsamisk område.

De sørsamiske ressurskolene har videre ansvaret for organisering av fjernundervisningstilbudet i nord- og lulesamisk, som etterspørres av samiske elever i de respektive fylkene.

I begrepet ressurskole ligger det også forventninger om at skolene skal gjennomføre ulike utviklingstiltak når det gjelder det samiske opplæringstilbudet.

Språkopplæringa i sørsamisk skjer både som direkte undervisning til elever på skolene, og som fjernundervisning til elever på andre videregående skoler. Språkopplæring gis på 4 nivå: samisk 1. språk, samiske 2. språk samisk 2, samisk 2. språk samisk 3 og samisk fremmedspråk.

Organisering og koordinering av fjernundervisningstilbud innebærer blant annet å tilrettelegge og utvikle modeller og tekniske løsninger for gjennomføring av samiskopplæring mot flere elever samtidig.

Fortsatt er det slik at ikke alle samiske elever får oppfylt sin rett til opplæring i grunnskolene, i de ulike kommunene. Det vil si at noen har fått opplæring og er så noen lunde der de skal være ifølge fagplanene, noen har bare delvis fått opplæring, mens andre ikke har fått noen språkopplæring i det hele tatt. Det betyr at det er et stort sprik i bakgrunnskunnskap i samisk når elevene starter i den videregående skolen.

Tilpasning av undervisning til enkeltelever på ulike språknivå og samordning av undervisningstid til øvrige fag og til ulike timeplaner på forskjellige skoler, er tid- og ressurskrevende arbeidsoppgaver. I en ellers travel skolehverdag er det lett for at planlegginga av det samiske opplæringstilbudet vil komme på etterskudd. Dette gir seg for eksempel utslag i form av at teknologisk utstyr eller timeplaner ikke er på plass ved skolestart, på skoler der det er samiske elever som skal ha opplæringstilbud.

Det er forhold som helt klart har en negativ effekt når det gjelder samiske elevers motivasjon, både når det gjelder å velge og å fullføre samisk språkopplæring i et videregående utdanningsløp.

Dagens situasjon for de sørsamiske videregående ressurskolene

Rollen som sørsamiske ressurskoler for Røros og Grong videregående skoler har ingen formell forankring i sentrale vedtak.

Ressursskolerollen for det samiske opplæringstilbudet betyr merkostnader når det gjelder ressursbruk, i forhold til andre fag. Lovpålagte oppgaver og ansvarsoppgaver utøves i dag ved de respektive skolene, uten økt grunnfinansiering fra sentrale myndigheter til drift av ressurskole.

Misforholdet mellom pålagte ansvarsoppgaver/lovfesta krav til samiske opplæringstilbud, og ressursbruk, er i flere omganger blitt påpekt overfor sentrale myndigheter.

I dagens situasjon for de sørsamiske ressurskolene er det verken mulig å følge opp læreplanen Kunnskapsløftet samisk, eller å drive med viktige og nødvendige utviklingsoppgaver.

Det er derfor et presserende behov for å få fortgang i arbeidet med å få formalisert ansvaret for de videregående sørsamiske ressurskolene, og derigjennom en sikrere grunnfinansiering av drifta av det samiske opplæringstilbudet.

Læremiddelproblematikken

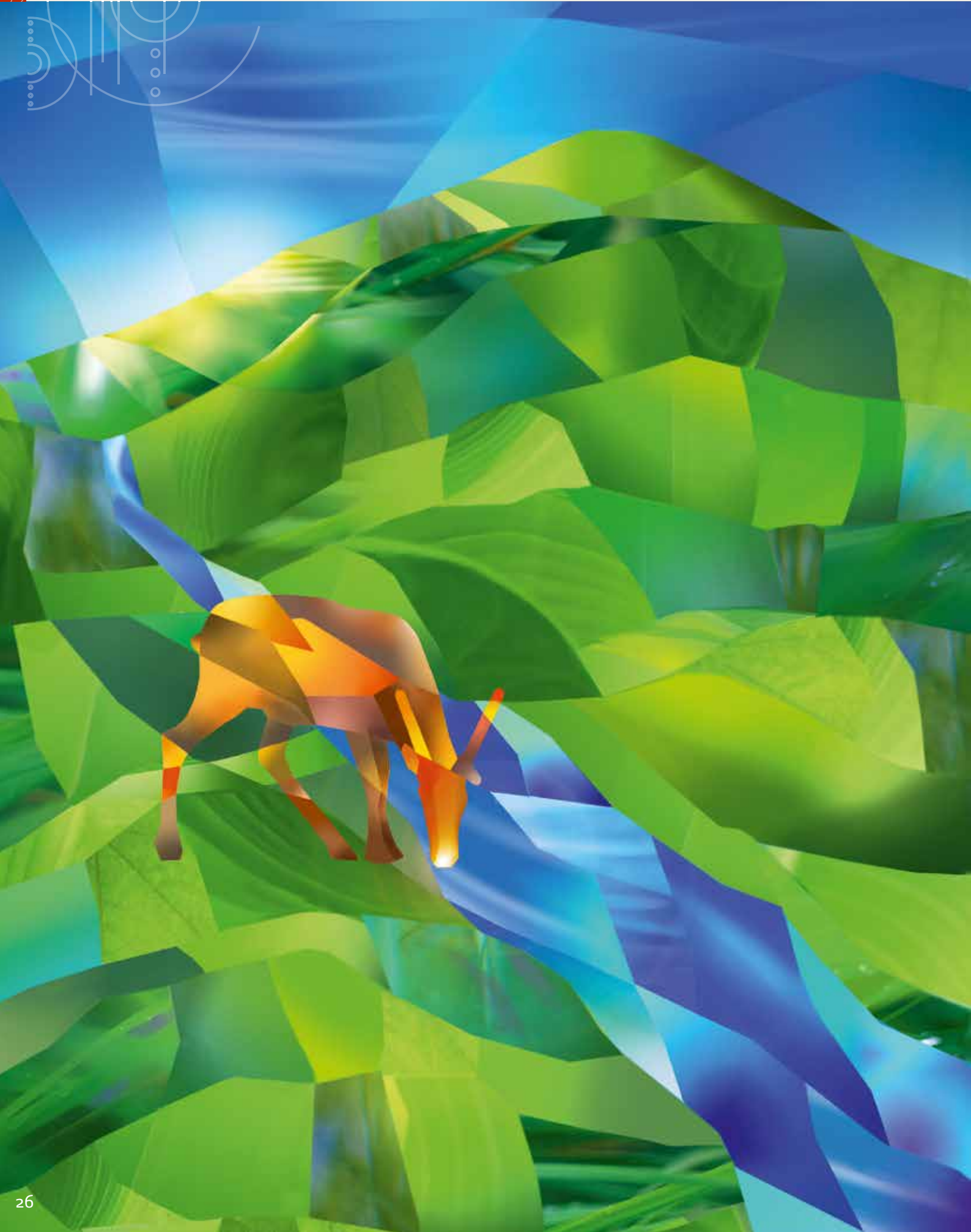
Manglende lærebøker på samisk er ei stor utfordring for språkopplæringa. Lærerne klipper, limer, kopierer og utvikler materiell til undervisninga sjøl. Egenprodusert materiale er lite tilgjengelig for andre lærere.

Sametinget, som har ansvar for å utvikle samiske læremidler, sier i sin *Strategiske plan for læremiddelutvikling (2009-2012)*:

En av de største utfordringene er å rekruttere forfattere til læremiddelprosjekt. Dette gjelder spesielt til prosjekter på sør- og lulesamisk.

Læremiddelutvikling er avhengig av de midler og de prioriteringene som Sametinget gir. Skal det for eksempel være mulig å utvikle sørsamisk læremidler for hele skoleløpet, kreves det langsiktige planer som går utover de vanlige planperiodene på fire år. Oversetting av bøker i en serie starter gjerne fra første klasse, for så å stoppe opp et stykke seinere oppe i årstrinnene. For videregående skole betyr dette at det fortsatt ikke finnes lærebøker i sørsamisk.

Mange sørsamiske lærere ønsker å bidra til utviklingen av nye læremidler. Men arbeids- og ansettelsesforhold kan være en utfordring for denne typen kombinasjonsstillinger.



4.0 Tiltaksdel 1: Tiltak i egen virksomhet

For å få til ei reell styrking av det samiske perspektivet i fylkeskommunens funksjon som regional forvaltnings- og utviklingsaktør, er hovedtiltaket i egen virksomhet å opprette en samisk rådgiverstilling i fylkeskommunens sentraladministrasjon. Dette skal være en funksjon retta både mot fylkeskommunens politiske og administrative arbeid, der stikkord er oversikt, helhet, kontinuitet og koordinering av arbeidet med samiske saker.

Det er laga en relativt omfattende beskrivelse av dette overordna tiltaket, som også på mange måter vil være en forutsetning for å kunne iverksette og følge opp resten av tiltaka i TILTAKSDEL 1.

Disse er i større grad særtiltak, knytta til ansvarsoppgaver på spesielle virksomhetsområder; samisk språkforvaltning, samisk kultur og videregående opplæring. For flere av disse tiltaka er bakgrunn og utfordringer nærmere omtalt i forrige kapittel. Her blir det derfor kort referert til disse beskrivelsene.

4.1. Overordna tiltak

Tiltak 1: Opprette stillingsressurs som samisk rådgiver i Nord-Trøndelag fylkeskommune

Bakgrunn: Fylkeskommunen er ansvarlig for en samlet regional utvikling og for å levere de velferdstilbud som er for store for enkeltkommunene til å levere, og for tilbud på tvers av kommunegrensene. Siden Nord-Trøndelag fylke omfatter den midtre delen av det sørsamiske området er det en oppgave for fylkeskommunen å ivareta både en politisk og administrativ forvalterrolle av samiske saker.

Nord-Trøndelag fylkeskommune er den eneste fylkeskommunen i landet som er regionalt sørsamisk språkforvaltningsorgan. Dette medfører større krav og økt fokus når det gjelder håndtering av samiske saker generelt. I Sam-arbeidsavtalen mellom NTFK og Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene 2012-14, heter det at «Nord-Trøndelag fylkeskommune vil videreutvikle sin rolle som koordinator for de ulike aktørene innen tospråklighetsarbeidet i fylket».

Det er i dag ingen ansatte med hovedansvar for samiske saker i fylkeskommunens administrasjon. En ansatt på henholdsvis Avdeling for regional utvikling/RUA og Avde-

ling for opplæring/AVGO har samiske saker som delansvar innenfor hvert av sine fagområder.

Når det gjelder samelovens språkregler og hva disse konkret innebærer, er det generelt liten kunnskap blant ansatte i fylkesadministrasjonen.

I forhold til samisk kulturkunnskap gjelder samme utfordring. Nord-Trøndelag fylkesbibliotek har gjort et viktig pionerarbeid med prosjektet «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur». Gjennom prosjektet er det høsta mye erfaring, og det er etablert et stort nettverk med ulike instanser innen fagfeltet, både innen fylket og i andre fylker. Prosjektet er ikke videreført etter 2011.

Avklaring av ansvarsoppgaver og roller i språksentersamarbeidet blir en viktig oppgave for den regionale forvaltninga av samiske saker. Her peker Sametinget på at Nord-Trøndelag fylkeskommunene må ha en koordineringsrolle, slik at dobbeltarbeid unngås. Fylkeskommunen ser det som en viktig oppgave å samordne de ulike språksentereableringene og gjennomføring av språksentereoppgavene, for å få mest mulig rasjonell bruk av ressursene i arbeidet med sørsamisk språk og kultur i fylket.

Også når det gjelder mengden av midlertidige prosjekt for øvrig, er det fra flere hold gitt uttrykk for et stort behov for gjensidig informasjon, bedre samordning, forankring og oppfølging av planlagte tiltak.

Kontaktforum for samiske saker i Nord-Trøndelag fungerer godt som et treffpunkt for uformell diskusjon og informasjonsutveksling, men har ingen formell rolle, verken som vedtaksmyndighet eller høringsinstans når det gjelder utforming av sentralt planverk og behandling av saker som berører samiske forhold i fylket.

Sametinget og Nord-Trøndelag Reinsamelag brukes som høringsinstanser i enkelte plansaker, men hensynet til det samiske perspektivet blir fortsatt noe tilfeldig ivaretatt i den fylkeskommunale forvaltninga.

Oppsummert:

Med utgangspunkt i et særlig komplekst saksområde, ikke minst når det gjelder ansvarsfordeling, styringslinjer og regelverk for samiske saker, er det behov for en overordna

rådgiverfunksjon, som innehar nødvendig kunnskap og oversikt for å sikre helhet og kontinuitet i arbeidet.

St.meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken viser også til at «...Fylkeskommunene i nord har hatt gode erfaringer med egne stillinger som har hatt særskilt ansvar for utviklingsarbeid innenfor planlegging, utvikling og koordinering av samiske spørsmål».

Hovedmål for tiltaket:

En stillingsressurs som samisk rådgiver skal ivareta et overordnet ansvar for at nasjonal samepolitikk blir håndtert og utøvd i regional forvaltning av samiske saker. Stillingen skal også bidra til bedre samordning og mer rasjonell ressursbruk på arbeidsområdet.

Rådgiveroppgaven forutsetter nær kontakt med det samiske miljøet i fylket. Også for den samiske befolkninga og samiske institusjoner og organisasjoner er det viktig å ha én person å forholde seg til, som kan svare og/eller guide videre i det fylkeskommunale forvaltningssystemet. Fylkeskommune og fylkesråd i ryggen gir stillingen autoritet overfor det samiske samfunnet.

Delmål / stillingsinnhold:

- Rollen som eneste fylkeskommune som sørsamisk regionalt språkforvaltningsorgan innebærer å ta et særansvar for regionalt arbeid med sørsamiske saker - også i forhold til andre fylkeskommuner
- Holde løpende kontakt med Sametinget og ansvarlige fagdepartement for å være oppdatert på nasjonal samepolitikk
- Utøve regional utvikling ved å være initiativtaker og invitere til samarbeid med andre samfunnsaktører med ansvar for samiske saker, som HiNT, kommuner, Fylkesmann, vegvesen, sykehus, politi, kirke, NAV med flere.
- Formidle og ivareta samiske interesser i regional forvaltning innen reindrift, arealforvaltning, museumsvirksomhet, utdanning/opplæring, reiseliv, næringsutvikling og kultur
- Påse at det blir kjørt høringsrunder som involverer samiske organisasjoner på alt som krever høring. Dette vil eliminere behovet for et eget samisk rådgivende utvalg
- Saksbehandling av samiske saker for Fylkesrådet

- Kvalitetssikre pengesøknader til prosjekt/tiltak gjennom konsultasjon og samfinansiering med Sametinget.
- Bidra til politisk drahjelp opp mot Sametinget og aktuelle fagdepartement når det gjelder søknader til større prosjekt
- Bidra til positiv omdømmebygging ved å synliggjøre mangfoldet i fylkets historie, kultur og næringsliv, som igjen har betydning med tanke på trivsel, bolyst og reiseliv. Videre få fram at samiske prosjekt og tiltak har en tydelig distriktsprofil siden de gir økt aktivitet i ellers næringssvake områder
- Rådgiver får oppgaven som sekretær for Kontaktforum for samiske saker
- Ivareta og utvikle fylkeskommunens rolle som koordinator og medaktør i språksentervirksomheten i Snåsa og Røyrvik
- Forvaltning av ordningen med tospråklighetsmidler fra Sametinget; søknadsbehandling, prosjektveiledning og rapportering
- Bidra til gjensidig informasjon og bedre samordning av ulike prosjekt i sørsamisk område
- Bidra til forankring og gjennomføring av planlagte tiltak, ved å koble eksisterende strukturer eller etablering av nye
- Stillingen skal betjene hele fylkeskommunens virksomhet, både indre og ytre etater
- Rådgiver skal bidra med veiledning til saksbehandlere på alle fagområder i fylkeskommunens administrasjon
- Hvert enkelt fagfelt i fylkeskommunen tar fortsatt ansvar for det samiske på sitt område
- Siden en relativt stor andel av nasjonal samepolitikk finansieres som prosjekter innen ulike fagområder, vil en rådgiver kunne jobbe inn prosjekter og prosjektfinansiering til økt aktivitet i form av nye tiltak og prosjekter og derved utløse nye midler som langt på veg vil tjene inn rådgiverstillingen.

Krav til innehaver av stillingen:

- Sørsamisk språk- og kulturkompetanse og inngående kjennskap til sørsamisk kultur-, samfunns- og næringsliv i Nord-Trøndelag
- Samfunnsfaglig bredde for å håndtere kompleksiteten i arbeidet med samiske spørsmål
- Samfunnsfaglig kompetanse på minimum masternivå

Ansvar/økonomi:

Nord-Trøndelag fylkeskommune

4.2 Språkforvaltningstiltak

Tiltak 2: Bruk av sørsamisk språkkonsulent i veiledningstjeneste/utarbeide ei "sjekkpunktliste" for alle fylkeskommunale virksomheter.

Bakgrunn: Det er generelt liten kunnskap blant ansatte i fylkesadministrasjonen når det gjelder samelovens språkregler og hva disse konkret innebærer.

Fylkeskommunen har samarbeidsavtale med Snåsa kommune/Gielem nastedh om kjøp av tolke- og språkkonsulent-tjenester gjennom tospråkligheitsamarbeidet.

Om tiltaket: Språkkonsulenten kan bidra som veileder for fylkeskommunen i større grad enn i dag når det gjelder spørsmål om samisk skilting, annonsering, utlysning, kunngjøringer, informasjon og lignende.

Språkkonsulenten kan også være behjelpelig med å utarbeide sjekkpunktliste, som i en startfase kan være et godt hjelpemiddel med tanke på bevisstgjøring, samtidig som det vil synliggjøre ressursbehov innenfor de ulike avdelinger av fylkesadministrasjonen.

Formål: Å få i gang en prosess med bevisstgjøring, og:

- bidra til at ledere og saksbehandlere i fylkeskommunens avdelinger/ansvarsområde blir kjent med samelovens språkregler
- bidra til å innarbeide rutiner for oppfølging
- avdekke kompetansebehov og samordne opplæring for ansatte

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/ tospråkligheitskommunene og språksentra.

Tiltak 3: Særskilte tiltak ved Avdeling for tannhelse og folkehelse

Bakgrunn: Samelovens språkregler gir i § 3-5 utvida føringer for bruk av samisk i helse- og sosialinstitusjoner: Alle som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor en regional eller lokal offentlig helse og sosialinstitusjon i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk, både muntlig og skriftlig.

Om tiltaket: I tillegg til øvrige tiltak internt og eksternt i fylkeskommunens ansvarsområder/institusjoner, foreslås følgende særtiltak ved Avdeling for tannhelse og folkehelse:

1. Vurdere behov for sørsamisk språk og/eller kulturkompetanse ved utlysninger/nytilsettinger i tannklinikker på Snåsa og Namsskogan som samarbeider med Røyrvik om tannhelsetjenesten.
2. Innarbeide kompetanseheving når det gjelder sørsamisk språk- og kulturkunnskap i interne planer for kompetanse- og personalutvikling.
3. Obligatorisk deltagelse på eventuelle spesialtilpassede temakurs for avdelinga/innføringskurs for nytilsatte.
4. Oversette Folkehelseplanen til sørsamisk.
5. Gjennomføre innvendig tospråklig skilting på avdelinga i Fylkets hus, og utvendig/innvendig tospråklig skilting på tannklinikker i tospråkligheitskommunene i fylket.
6. Vurdere utvendig tospråklig skilting ved øvrige tannklinikker.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/ sørsamiske språksentra.

Tiltak 4: Tilby kurs med basiskunnskap om sørsamiske tema til fylkeskommunale saksbehandlere.

Bakgrunn: På alle fagområder er det behov for økt kompetanse, for å kunne ivareta det samiske perspektivet som et gjennomgående tema i fylkeskommunal saksbehandling og forvaltning.

Om tiltaket: Kurspakken bør omfatte en generell basisdel og videre kunne tilpasses ulike forutsetninger/bestiller. Naturlige samarbeidsaktører vil være sørsamiske språksentra og HiNT for å utvikle kursopplegg.

Formål: Å utvikle og oppdatere kunnskapen omkring samiske forhold i egen organisasjon.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/ sørsamiske språksentra i Nord-Trøndelag; HiNT og Kommunenes sentralforbund.

Tiltak 5: Innarbeide sørsamisk tema i folkevalgt-opplæringa til Fylkestinget.

Bakgrunn: Det er behov for økt kunnskap om samiske samfunnsforhold for å kunne ivareta det samiske perspektivet i utøvelse av fylkeskommunens politiske virksomhet.



Om tiltaket:

Invitere aktuelle kompetansemiljø/foredragsholdere til å bidra med innlegg under folkevalgtopplæringa til Fylkestinget.

Formål:

Bidra til at fylkespolitikere har basiskunnskap om sørsamiske samfunnsforhold, internasjonalt og nasjonalt lovverk, gjeldende statlig politikk og regionalt planverk, som grunnlag for politisk myndighetsutøvelse på saksområdet.

Ansvar/samarbeidsparter:

Nord-Trøndelag fylkeskommune/Kommunenenes sentralforbund, HiNT, Sametinget og sørsamiske språksentra i Nord-Trøndelag.

Tiltak 6: Vurdere særskilte behov for sørsamisk språk- og kulturkompetanse

Bakgrunn: Innen enkelte avdelinger eller for enkelte stillinger kan det være særskilte behov for sørsamisk språk- og eller kulturkompetanse.

Om tiltaket: Kvalifikasjonskrav til sørsamisk språk- og kulturkompetanse etterspørres i stillingsannonser, og vurderes som ekstrakompetanse ved ellers like vilkår.

Formål: Dekke et eventuelt behov og bidra til generell synliggjøring, bevisstgjøring og statusheving av sørsamisk bakgrunn og kompetanse.

Ansvar: Nord-Trøndelag fylkeskommune

4.3 Utviklingstiltak for samisk kulturkunnskap

Tiltak 7: Bruk av samiske stedsnavn på vegskilt

Bakgrunn/utfordringer:

Handlingsplan for samisk språk peker på stedsnavnskilting som et sentralt synliggjøringstiltak, sitat:

...Å bruke samiske stedsnavn på skilt (stedsnavnskilt og vegvisningsskilt) er viktig for å gjøre samisk språk og samisk tilstedeværelse synlig.

Det har vært planer for å få på plass vegskilt med samiske stedsnavn helt siden Nord-Trøndelag fylkeskommune ble to-språklig regionalt forvaltningsorgan, uten at dette arbeidet så langt har gitt særlige resultater.

Samiske navn er i muntlig bruk mange steder i fylket. Som regel er det bare den samiske befolkninga som kjenner og bruker disse navna, gjerne uten at resten av befolkninga i det hele tatt vet at de finnes.

Om tiltaket:

Stedsnavnet må i utgangspunktet være godkjent og registrert i Sentralt stedsnavnregister. Det som er avgjørende for om det skal skiltes på samisk er om det samiske navnet *brukes av folk på stedet*. Det gjøres i loven ikke forskjell på områder innenfor eller utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Flere samer gir uttrykk for at det er gjort et bra arbeid av Statens kartverk når det gjelder registrering og bruk av samiske navn på kart. Mange godkjente stedsnavn er derfor allerede klare til å bli tatt i bruk ved skilting. I første omgang vil det være naturlig med steds- og vegskilting i tilknytning til fylkesveger i områder med samisk bosetting og/eller historisk samisk bruk av området.

Stedsnavn for skilting skal foreslås for *skiltmyndigheten*, som avhenger av vegens tilhørighet. For riksveger og fylkesveger har regionvegkontoret skiltmyndigheten (kommune for kommunal veg, og for privat veg har både kommune og regionvegkontoret skiltmyndighet).

Skiltmyndigheten kvalitetssikrer foreslått stedsnavn med Statens kartverk før skilt bestilles og monteres på vanlig måte. Plassering av skilt gjøres av vegvesenet i samarbeid med kommunen, som har lokal kunnskap om stedsnavn.

Det vil være hensiktsmessig med både norsk og samisk navn på samme skilt.

Formål:

Ved å bruke både det samiske og det norske navnet på ett og samme skilt vil en oppnå en dobbel virkning; både synliggjøring av samisk språk og samisk tilstedeværelse, og en folkeopplysningseffekt på at man befinner seg i et to-språklig og to-kulturelt befolkningsområde.

Dette kan bidra til økt gjensidig forståelse, respekt og nysgjerrighet. Samtidig kan det forhåpentligvis inspirere til fortsatt innstas for å ta vare på og ta i bruk gamle stedsnavn og den viktige kulturkunnskapen som er knytta til disse, både for den norske og samiske befolkninga.

Ansvar/samarbeidsparter:

Nord-Trøndelag fylkeskommune/Regionvegkontoret, Luvlie Nåamesjen Dajve og sørsamiske språksentra.

Tiltak 8: Oppfølging av enkelttiltak fra Fylkesbibliotekets prosjekt «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur»

1. Sørsamisk bokbuss til flere kommuner

Om tiltaket:

Opprinnelig forslag i Fylkesbibliotekets prosjekt var ei prøvordning med sørsamisk bokbuss til flere kommuner som i dag mangler tilbud.

I første omgang vil det være behov for ei utvida rute for eksisterende bokbussar til kommuner med samisk befolkning i fylket. Dette vil også bety et tilbud til den delen av den sørsamiske befolkninga som i dag bor i byer og tettbygde strøk. På sikt kan det være ønske om en egen bokbuss for Nord-Trøndelag.

Formål:

Formålet med tiltaket er å sikre den samiske befolkninga i hele fylket et bokbusstilbud, i tråd med vedtatte planer og avtaler.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/øvrig sørsamiske fylkeskommuner og Sametinget.

2. Fortellerturné/åpen foredragsserie om samisk tradisjonskunnskap

Om tiltaket:

I utgangspunkt var «Historier om sørsamisk kultur» et samarbeidstiltak med Den kulturelle skolesekken (DKS), lagt opp som en fortellerturné beregna på skoleelever. Som ei videreføring/utvikling av tiltaket kan det være naturleg å se for seg en åpen foredragsserie beregna for ulike typer målgrupper, gjennomført på ulike arena og ved ulike anledningar. Dette kan da dreie seg om arrangement i samarbeid med Sørsamisk bok- og kulturbuss, DKS, DKSS, kommuner ved kultur- og oppvekstetater, frivillige organisasjonar innan historie/kulturminnevern, Folkeakademiet i Midt-Norge, muséer, bibliotek, galleri, messer, festivaler og lignende.

Formål:

Med «spesialister» på ulike områder innan sørsamisk tradisjonskunnskap som foredragsholdere, er formålet å bidra til økt interesse og allmennkunnskap om sørsamisk historie og kultur.

Ansvar/samarbeidsparter:

Nord-Trøndelag fylkeskommune/aktuelle medarrangører.

3. Utvikle «sørsamisk koffert/opplæringspakke» til utlån for barnehager og skoler

Om tiltaket:

Læremidlene i en «sørsamisk koffert» kan bestå av litteratur, gjenstander, film, bilder, musikk, instrumenter, historier og nær sagt hva som helst, som «formidlingsverktøy» av sørsamisk tradisjonskunnskap. Opplæringspakkene må tilpasses de ulike nivåene i utdanningsløpet, fra barnehage til og med høgschooler/universitet. For hver pakke må det også utarbeides lærerveiledning.

Formål:

Å bidra til at alle barn, elever og studenter på alle nivå i utdanningsløpet i sørsamisk område får kunnskap om sørsamisk historie, kultur og samfunnsliv.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/øvrig sørsamiske fylkeskommuner og Saemien Sijte.

4.4 Utviklingstiltak for samisk videregående opplæring og voksenopplæring

Tiltak 9: Forankring og formalisering av Grong videregående skoles rolle som sørsamiske ressurs-skole

Bakgrunn/historikk:

Arbeidet med å få avklart arbeidsoppgaver og formalisert statusen til de sørsamiske ressurskolene Grong og Aajege/Røros videregående, har pågått over tid. Både frå de respektive skolene, de sørsamiske fylkeskommunene og fra Fylkesmannen i Nordland er behovet grundig dokumentert og påpekt gjentatte ganger. Problemstillinga handler om at det er et stort gap mellom den jobben skolene utfører i dag, inkludert nødvendige utviklingstiltak for å nå målet om likeverdig språkopplæring, og grunnfinansiering av ressurskoleoppdraget.

Om tiltaket:

I løpet av 2011 og 2012 har det vært både administrative og politiske møter med Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Fornyings- og Administrasjonsdepartementet. Så langt har ikke dette gitt konkrete resultater. Samepolitisk ledelse i

Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner vil følge opp saken. Sametinget vil bidra med politisk støtte til arbeidet.

Formål:

I ei formalisering av ressurskolerollen forventes både ei konkretisering av ansvarsoppgaver ut fra det arbeidet som gjøres i dag, og ei forutsigbar grunnfinansiering som både sikrer samisk språk- og fagopplæring i tråd med lovfesta rettigheter, og ressurskolenes muligheter til å ivareta sitt samfunnsoppdrag.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/Sør-Trøndelag fylkeskommune, Sametinget og Fylkesmannen i Nordland.

Tiltak 10: Generelt utviklingsarbeid for samiske fag og samisk kulturkunnskap i videregående opplæring

Bakgrunn/historikk:

Grong videregående skole fikk fra og med skoleåret 2000/2001 ansvaret for at alle samiske elever på videregående nivå i fylket skulle få den språkopplæringa de har krav på. Dette innebærer sørsamisk språkopplæring til egne elever, og til elever på andre videregående skoler i form av fjernundervisning. Skolen har også ansvar for eksamensavvikling for voksenopplæring i samisk. GVS har videre ansvar for å formidle fjernundervisning i nord- og lulesamisk i fylket.

Ressurskolerollen har utvikla seg, og medfører i dag forventninger om at skolen skal bidra til faglig utvikling av det samiske opplæringstilbudet. Det er også viktig at nødvendige avtaler og fjernundervisningsutstyr er på plass til skolestart.

Kunnskapsløftet 2006 gir føringer på at alle elever i videregående skole skal utvikle gode kunnskaper om samisk kultur og samfunnsforhold i et lokalt, nasjonalt og internasjonalt urfolksperspektiv.

Det er velkjent at formuleringene i *Kunnskapsløftet* langt fra er oppfylt når det gjelder elevenes kunnskap om sørsamiske kultur og historie, som samtidig også er en del av den trønderske historie og kultur.

Kravet om integrering av samiske emner og samisk kulturkunnskap i undervisninga forutsetter økt kunnskap blant lærere og øvrige ansatte i den videregående skolen.

Tiltaket:

Grong videregående skole får fortsatt ansvar for å bidra til faglig utvikling av det samiske opplæringstilbudet for

elever på videregående nivå inkludert voksenopplæring. Skolens ansvar for organisering av det samiske fjernundervisningstilbudet i fylket forutsetter økt fokus og styrking av ressursbruk til den administrative delen av dette arbeidet.

Videre vil det være en naturlig oppgave for GVS å initiere og bidra til samarbeid med HiNT om kurs/etterutdanning i samisk kultur- og samfunnskunnskap for lærere i de videregående skoler i Nord-Trøndelag.

Formål:

- 1) Sikre og videreutvikle samiske språk, reindrift og duedtie som fag i videregående opplæring/voksenopplæring, og kvalitetssikre fjernundervisningstilbudet i samiske språk.
- 2) Bidra til økt samisk kulturkompetanse hos lærere, som er ei forutsetning for at elever i den videregående skolen i Nord-Trøndelag skal få grunnleggende kunnskap om samisk historie, kultur og samfunnsliv

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/HiNT og sørsamiske språksentra.

Tiltaket må ses i sammenheng med arbeidet for å få formalisert Grong og Røros videregående skoler/Aajeges roller som sørsamisk ressurskoler.

Tiltak 11: Sørsamisk læremiddelutvikling for videregående nivå

Bakgrunn og status: Det finnes ikke noen læremidler for faget sørsamisk etter Kunnskapsløftet for videregående skoles nivå. Læremiddelsituasjonen er derfor sårbar, og personlig avhengig av den enkelte lærer.

Lærere utvikler materiale selv for sin opplæring i faget. Læremidler bør derfor utvikles og systematiseres, slik at det kan brukes av flere.

Fylkesmann i Nordland har foreslått at ansvaret for utvikling av sørsamisk læremidler for videregående nivå skal legges til de videregående sørsamiske ressurskolene Grong og Røros vgs. Ut fra dette har Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner tatt initiativ til et forprosjekt som skal utrede muligheten for å utvikle et digitalt læremiddel for videregående nivå.

Om tiltaket:

Forprosjektet skal avklare hvordan et hovedprosjekt med utvikling av digitalt læremiddel skal nå alle språkvalg og

nivå for faget sørsamisk i videregående skole. Videre må forprosjektet vurdere innhold, struktur og organisering, valg av teknisk plattform, finansiering og drift av læremidlet.

Formål: Forprosjektet skal redegjøre og avklare rammer for et hovedprosjekt, der målsettinga er å utvikle et helhetlig digitalt læremiddel for sørsamisk som fag på videregående skoles nivå.

Ansvar/samarbeidsparter:

Nord-Trøndelag Fylkeskommune/Sør-Trøndelag Fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland og Sametinget.

Tiltaket må ses i sammenheng med arbeidet for å få formalisert Grong og Røros videregående skoler/Aajeges roller som sørsamisk ressurskoler.

Illustrasjon: Ellen Sara Reiten Bientie



5.0 Regional samordning av samisk språkopplæring

5.1 Generelt om samisk språk og språkopplæring

Det samiske språket har vel aldri hatt et bedre utgangspunkt enn i dag når det gjelder lovfestede rettigheter for opplæring og bruk. Disse er nå godt forankra i internasjonale lover, avtaler og konvensjoner, nasjonal lovgivning og gjeldende nasjonal politikk. En forsterka ressursinnsats og mange tiltak med delvis gode og oppløftende resultat gir grunn til optimisme.

Samiske elever som lærer samisk som førstespråk, har på landsbasis hatt en framgang på 56 % i løpet av den siste 20-årsperioden. En positiv trend er det også at unge voksne, og flere enn i generasjonen før, velger å snakke samisk med sine egne barn i heimen, sjøl om det betyr at de samtidig må lære eller forbedre sine egne språkkunnskaper.

Likevel beskrives situasjonen for samiske språk som kritisk i mange områder. På UNESCOs røde liste over truede språk er nordsamisk klassifisert som et truet språk, mens sør- og lulesamisk er klassifisert som alvorlig truede språk.

En langvarig fornorskningsspolitikk må nok bære hovedansvaret for språksituasjonen i dag. Når flere generasjoner faktisk ikke fikk bruke eller lære sitt eget morsmål, fikk dette også naturligvis følger for bruken av språket i heimen og nærmiljøet. Den viktigste læringsarena for samiske språk har dermed vært fraværende gjennom flere tiår, og er det i stor grad fortsatt. Kjernen i begrepet "alvorlig truet språk" handler nettopp om at språket ikke lenger føres videre til neste generasjon ved daglig bruk mellom foreldre og barn.

En stor andel av dagens sørsamiske foreldregenerasjon er heller ikke samisktalende. Det er derfor særlig viktig at offentlige språkopplæringstiltak settes inn så tidlig som mulig. Vi ser for eksempel at etablering av en egen sørsamisk barnehage på Snåsa, og enkelte tilbud med språkstimulator i norske barnehager med samiske barn, avspeiles i antallet barn som starter i grunnskolen med større språkkunnskaper, og dermed bedre muligheter for å kunne følge sørsamisk språkopplæring som førstespråkselever.

Den sørsamiske opplæringa i grunnskolen har de seinere år gått gjennom en endringsprosess, der samiske elever i større grad enn tidligere skal få opplæring i samisk og samiske fag ved sine hjemmeskoler, mot ved internatskoler tidligere.

Skoleeiere uten eget kvalifisert personale skal tilby alternativ opplæringsform i samisk ved hjelp av fjernundervisning, en tjeneste som gis av enkelte samiske skoler (ressursskoler) og språksentra. I tillegg til fjernundervisning/nettlæring kan opplæringstilbudet også omfatte ambulerende lærer og språksamlinger.

I denne situasjonen er det over tid utvikla en rekke ulike løsninger og tilpasninger.

5.2 Datagrunnlag

I denne delen av handlingsplanen ble det naturlig å se hele utdanningsløpet i sammenheng, fra og med barnehage til og med videregående skole, slik at det egentlig er snakk om et 18-årig løp.

Det er utarbeidet en oversikt over det samiske språk-opplæringstilbudet i sørsamisk område for skoleåra 2010/2011 og 2011/2012 (se Grunnlagsdokument, vedlegg nr. 1). Oversikten er laga etter opplysninger fra samiske ressurskoler på grunnskole og videregående nivå, Fylkesmannen i Finnmark, Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag, aktuelle fylkeskommuner og kommuner. Det har vært nødvendig å kryss-sjekk opplysninger fra ulike instanser, noe som blant anna skyldes at det er svært få elever blir ikke disse registrert i offentlige statistikker på grunn av personvern hensyn. For sørsamiske barn er det jo ganske vanlig å være alene eller svært få i språkopplærings-sammenheng!

Videre er det gjennomført en spørreundersøkelse retta mot alle kommuner med valgmanntallsførte samer i Nord-Trøndelag, i alt 21 av 24 kommuner (se Grunnlagsdokument, vedlegg nr. 2).

Gjennom prosjektperioden er det også samla informasjon fra tidligere undersøkelser, forskning og statistikk, seminarer og intervjuer/samtaler med ulike aktører innen fagfeltet.

Ut fra dette datagrunnlaget er det laga en situasjonsbeskrivelse av dagens samiske språkopplæring i fylket. Målet har vært å få et best mulig forståelsesgrunnlag for å kunne si noe om behovet for samordning, og ut fra dette kunne foreslå målretta tiltak og modeller (se Grunnlagsdokument, vedlegg nr. 3).



En hovedkonklusjon er at situasjonen for språkopplæringa gjenspeiler bildet av sørsamisk som et alvorlig trua språk, med komplekse og sammensatte utfordringer. Samtidig gir politiske rammevilkår grunn til optimisme. Utfordringa er å få omforma mange gode tiltak fra prosjekt- og planstadiet, til handling og mer langsiktig virksomhet.

5.3 Situasjonsbeskrivelse og utfordringer

Generelle trekk og tendenser for sørsamisk språkopplæring Det sørsamiske området skiller seg fra andre samiske distrikt ved at det omfatter relativt få personer som bor spredt i et stort geografisk område, som verken følger fylkes- eller nasjonsgrenser. Det betyr også få sosiale arenaer/institusjoner, der det er naturlig å bruke språket. Som minoritetsspråklig i de aller fleste situasjoner og sammenhenger, velges eget språk bort i møte med majoritetens språkbrukere.

Når det gjelder sørsamisk språkopplæring får minoritetsproblematikken særlig dramatiske konsekvenser: få elever spredt på skoler og i klasser, enslige lærere (om noen i det hele tatt) og manglende naturlige språkarena både blant jevnaldrende og i andre sosiale sammenhenger. Med en foreldregenerasjon som i hovedsak er norskspråklige, blir også den tidligste og viktigste språklæringsarenaen borte.

Utdanningsdirektoratet har gjennomført et prosjekt for evaluering av Kunnskapsløftet 2006 – Samisk (LKO6S), der Nordlandsforskning har vært ansvarlig prosjektkoordinator. I sluttrapporten fra februar 2012; *Kunnskapsløftet 2006 Samisk – Mot en likeverdig skole?* konkluderes det med, sitat:

...gjennomføringa av LKO6S står overfor vesentlig større utfordringer enn det gjennomføringa av det ordinære LKO6 gjør. Dette er et resultat av strukturelle faktorer som språksituasjonen og innsatsmessige forutsetninger som læremidler og den sårbare lærersituasjonen... Å gjennomføre tiltak som kan lette på problemene vi har dokumentert i denne rapporten, vil derfor være avgjørende for å bringe oss nærmere målet om en likeverdig skole (NF-rapport nr. 1/2012 - Mot en likeverdig skole?).

Statistikk for elever i grunnskolen med sørsamisk i fagkretsen har i perioden 2005/2006 til 2011/2012 totalt gått ned fra 123 til 94 elever. Sørsamisk som førstespråk har økt, men siden dette gjelder relativt få elever gir det lite utslag på statistikken. For elever med sørsamisk som andrespråk har det vært en nedgang på 31 %.

Tilgjengelige tall viser tilsvarende utviklingstrekk for antall elever i videregående opplæring med sørsamisk i fag-

kretsen (Samiske tall forteller 5, nr. 1/2012).

Så å si samtlige forskningsresultater, politisk planverk og styringsdokumenter, læreinstitusjoner og ikke minst; samiske foreldre og barns erfaringer med språkopplæringa, peker på mangelen på kvalifisert språkpersonale som den største utfordringa når det gjelder å gi samiske barn et likeverdig språkopplæringstilbud. Nærmere 70 % av kommunene i Nord-Trøndelag som har samiske barn i barnehage- og skolealder svarer også at mangel på språkqualifisert barnehagepersonell og lærere er den største utfordringa når det gjelder å oppfylle samiske barns rettigheter til samisk språkopplæring.

5.4 Dagens opplæringstilbud i Nord-Trøndelag

Når det gjelder språkopplæringstilbudet er det følgende variasjoner av løsninger blant kommunene i fylket:

- Av ni kommuner som svarte at de hadde samiske barn i noen av kommunens barnehager, var det fire som ikke hadde tilrettelagt noen spesielle samiske tilbud. Én kommune har egen samisk barnehage, ellers var tilbudet hospitering, samisk kulturtilbud og samisk språktilbud i henholdsvis to og tre kommuner.
- Av de 13 kommunene som svarte at de har samiske barn i grunnskolealder, var det fem som svarte at de har samiske elever som ikke får noe språkopplæringstilbud i det hele tatt!

Blant de øvrige er det én kommune med egen sameskole/internat, og tre kommuner i tillegg bruker dette tilbudet for noen av sine samiske elever. Ut over dette er tilbudene en variasjon mellom fjernundervisning, stedlig samisk lærer, ambulerende lærer og språksamlinger. I enkelte kommuner gis flere ulike tilbud tilpassa enkeltelever eller grupper av elever.

Innenfor de forskjellige modellene og kombinasjoner i dagens tilbud er det en også en stor variasjon når det gjelder innhold og kvalitet.

5.5 Hvorfor samordning av samisk språkopplæring?

En situasjon der samiske elever fortsatt ikke får oppfylt sin rett til morsmålsopplæring i grunnskoler og videregående skoler, krever tiltak både på kort og lang sikt.

De store forskjellene på innhold og kvalitet i det samiske språkopplæringstilbudet krever også aktiv samhandling mellom mange ansvarsaktører på ulike nivå i opplæringssystemet.

Noen av forklaringene på at det er så store forskjeller på det samiske språkopplæringstilbudet er blant annet knyttet til følgende forhold:

1. Manglende kunnskap om rettigheter og tilbud
2. Ulike tilbud og valgmuligheter
3. Praktisk organisering og gjennomføring av opplæringstilbudet i skolehverdagen

Utfordringene har sammenfallende årsaker og gir negative samvirkninger som ikke kan ses uavhengig av hverandre. Når en skal foreslå modeller for samordning, vil disse også måtte ta utgangspunkt i dette forholdet. Det betyr at de ulike modellene delvis vil «overlappe» hverandre, både med hensyn til de utfordringene som er grunnlaget, og formålet for de enkelte modellene.

Videre vil det være utfordringer som ligger utenfor rammene for denne handlingsplanen. Det gjelder for eksempel behovet for økte grunntilskudd til fjernundervisning, eller forhold som handler om rammetimetallet i grunnskolen.

Her er det opp til sentrale myndigheter å gjøre nødvendige endringer. Når det likevel er valgt å ta med en beskrivelse av disse utfordringene, er det for å synliggjøre behovet for ulike tiltak på ulike nivå.

I det videre arbeidet med gjennomføring av tiltak og modeller, må det også være et viktig mål å videreformidle erfaringer og kunnskap fra den samiske skolehverdagen ute i lokalmiljøene, til forskningsmiljøer, utdanningsinstitusjoner og ansvarlige myndigheter på alle nivå; Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Nordlandsforskning, HiNT, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Nordland, sørsamiske språksentra, fylkeskommuner og kommuner.

Rutiner og arena for deling av kunnskap og gjensidig informasjonsutveksling kan bidra til en felles virkelighetsforståelse, som igjen er ei forutsetning for bedre samordning og mer målretta tiltak.

For temaet sørsamisk språkopplæring synes det særlig viktig å få etablert og utvikla et bedre samarbeid på tvers av geografiske og forvaltningsmessige grenser og nivå.

Foto: Samien Sijte fotoarkiv/fotograf: Piere Jorna



6.0 Tiltaksdel 2:

Regionale samordningstiltak for opplæring i samisk

Fornyings-, Administrasjons- og Kirkedepartementet (FAD) har bidratt til finansiering av Nord-Trøndelag fylkeskommunes sørsamiske utviklingsprosjekt/planarbeid med følgende bestilling: *Nord-Trøndelag fylkeskommune vil, som regional aktør, bidra til å utvikle modeller for samordning av opplæring i det 13-årige skoleløpet, og utvikle tiltak hvor språk- og kulturkompetanse sees i sammenheng.*

TILTAKSDEL 2 består av regionale samordningsmodeller, der utfordringer og utviklingsbehov knytta til samisk språkopplæring i hele utdanningsløpet er utgangspunktet. Samordning innebærer kommunikasjon, koordinering og ansvarsfordeling mellom mange aktører på ulike geografiske, faglige og forvaltningsmessige nivå. I denne sammenheng vil Nord-Trøndelag fylkeskommune, i rollen som regional aktør, være initiativtaker og samarbeidspart i forhold til andre ansvarsaktører.

SAMORDNINGSMODELL 1: Regional rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring

Bakgrunn/utfordringer:

I Handlingsplan for samiske språk heter det under Tiltak nr. 34: *"Rådgivning på videregående skoler i sørsamiske områder"*:

Sametinget vil ta initiativ overfor aktuelle fylkeskommuner for å få igangsatt et samarbeidsprosjekt angående rådgivningstjeneste i videregående opplæring i sørsamisk område.

Ansvarlig for tiltaket er Sametinget og aktuelle fylkeskommuner.

Utgangspunktet for at tiltaket kom med i Handlingsplan for samiske språk, var en generell erkjennelse av et behov for en "utvida" sørsamisk rådgivningstjeneste på videregående nivå. Dette gjelder et generelt behov for økt kunnskap om rettigheter og tilbud, tiltak og virkemidler, samisk kultur, tradisjoner og næringsliv, og utfordringer knytta til to-språklighet og flerkulturell bakgrunn.

En regional sørsamisk rådgivningstjeneste, med funksjoner utover det som vanligvis forstås som rådgivning/karriereveiledning, bør også kunne imøtekomme spesielle behov innen sørsamisk opplæring for hele utdanningsløpet.

Følgende utfordringer vil være sentrale for utforminga av tjenesten:

Ulike tilbud

Store forskjeller mellom opplæringsinstitusjonenes system, kultur og opplæringsform er en av utfordringene for samisk språkopplæring.

Ulike tilbud på grunnskolenivå, som også handler om hvordan kommunene og hjemstedsskolene tilrettelegger for fjernundervisning, gjør at samiske elever er på svært ulike språklige nivå når de starter på videregående skole.

Overgangsfaser og brudd i språklæringsprosessen

Overganger mellom trinn og skoleslag utgjør særlig kritiske faser for enkeltelever og grupper av samiske elever. Når overganger blir vanskelig og krevende, fører dette ofte til frafall og brudd i språklæringsprosessen. Å hindre brudd og frafall i samisk språkopplæring krever særlig oppmerksomhet og en aktiv oppfølging ved overganger mellom trinn og skoleslag.

Utvikling og strukturering av samarbeidet med sørsamiske språksentra

En viktig oppgave for Nord-Trøndelag fylkeskommune har vært samarbeidet med Snåsa kommune om oppbygginga av det sørsamiske språksenteret Gielem nastedh. I dag er Grong videregående skole Fylkeskommunens viktigste medaktør i språksentersamarbeidet, der skolen har eksamensansvar for det samiske voksenopplæringstilbudet.

Fylkeskommunen bidrar også til arbeidet som er på gang i Røyrvik med å få etablert et språksenter i kommunen.

Framover ønsker Fylkeskommunen å ha en rolle som regional koordinator av de ulike språksenterfunksjonene, og et regionalt ansvar for utvikling og formidling av språksentertilbud/tjenester som kan nyttes i opplæringssammenheng for samiske elever/studenter i alle fylkets kommuner (jmf. Samarbeidsavtale om bruk av tospråklighetsmidler 1012-2014).

Rekruttering til høyere utdanning

I Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning 2011-2014, heter det (s.33): *Som eiere av de videregående skolene er fylkeskommunene sentrale for å legge grunnlaget for at samisk ungdom får grunnlag og*

interesse for videre studier. Fylkeskommunene er derfor viktige støttespillere for å rekruttere ungdom til samisk høyere utdanning.

Høgskolen i Nord-Trøndelag, HINT, har et nasjonalt ansvar for sørsamisk språk og kultur i høgre utdanning, og er med i SAK7-samarbeidet (Samisk lærerutdanningsregion), sammen med Samisk høgskole, Høgskolen i Finmark, Universitetet i Tromsø og Universitetet i Nordland. HiNT har fått koordineringsansvaret for Rekruttering i SAK7-samarbeidet, der oppdraget er følgende:

- *Regionen skal arbeide for rekruttering av lærerstudenter generelt og spesielt for undervisning i eller på samisk. En sentral del av dette er å kvalifisere flere for opptak på samisk lærerutdanning eller samiskfaget i lærerutdanninga. Dette vil skje i tilknytning til allerede igangsatt rekrutteringsarbeid.*

En regional sørsamisk rådgivningstjeneste vil være en naturlig samarbeidsaktør i HINT's rekrutteringsarbeid, og utgjøre en viktig kobling mellom grunnskole, videregående og høyere sørsamisk utdanning.

Tiltak: Det er igangsatt et samarbeid mellom Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner og Sametinget, for å få etablert en regional rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring. Partene er enige om at en slik tjeneste bør omfatte alle nivå i utdanningsløpet, og som en regional funksjon være knytta fysisk og administrativt til de videregående ressurskolene.

For Nord-Trøndelag fylkeskommunes del er det ønske om en egen stilling for sørsamisk rådgivningstjeneste, lagt til Grong videregående skole. Dette ut fra at skolen i rollen som sørsamisk ressurskole også har ansvar for utviklingsarbeid innen sørsamisk opplæring og voksenopplæring i fylket. Flere utviklingsoppgaver kan naturlig legges under rådgivningstjenesten, som dessuten vil bidra til et styrka sørsamisk fagmiljø ved skolen. Det er enighet om å ta opp spørsmålet om etablering av en utvida rådgivningstjeneste i tilknytning til ressurskolens spørsmålet, under det videre politiske arbeidet opp mot sentrale myndigheter (se Tiltak nr. 9).

Formål: Hovedformål med tiltaket vil være styrka veiledning om samiske opplæringstilbud til samiske elever, foreldre og utdanningsinstitusjoner på alle nivå.

Delmål/oppgaver:

En regional rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring bør/kan videre omfatte følgende oppgaver:

- Tilby en «forsterka» karriereveiledning for samiske elever på videregående nivå/voksenopplæring i fylket
- Bidra til bedre samordning/koordinering av undervisningstilbud mellom ressurskoler/språksentra og mottak skoler på grunnskole- og videregående nivå
- Utvikle Nord-Trøndelag fylkeskommunens rolle og Grong videregående skoles funksjon i sørsamiske språksentra
- Kurs/veiledning til rådgivere, karriere- og studieveiledere på alle nivå i utdanningsløpet
- Drive aktiv oppfølging ved overganger mellom ulike skolenivå
- Bidra til rekruttering til høyere samisk utdanning i samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag/HINT
- Initiere og delta i nettverksarbeid med andre aktører på ulike nivå i utdanningsløpet (barnehager, skoler, kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, Sametinget og fagdepartement)

Målgrupper:

- Samiske barn og foreldre
- Skoleeiere/oppvekstetater, skoleledelse og «ordinært» rådgivningsapparat (rådgivere, karriere- og studieveiledere, karrieresentra og lignende)
- Sørsamiske ressurskoler
- Sørsamiske språksentra

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/ øvrige sørsamiske fylkeskommuner, Høgskolen i Nord-Trøndelag/HiNT, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Nordland og Sametinget.

SKJEMATISK MODELL FOR REGIONAL RÅDGIVNINGSTJENESTE FOR SØRSAMISK OPPLÆRING:



Foto: Meerke Krihke Leine Bientie





Foto: Samien Sijte fotoarkiv/fotograf: Mats Ailo Jårna

SAMORDNINGSMODELL 2: **Styrka informasjonsflyt om sørsamisk språkopplæring**

Bakgrunn/utfordringer:

I Stortingsmelding nr. 28; Samepolitikken, heter det: *Det er viktig med tilstrekkelig informasjon til elever, foreldre og skoleeiere, slik at alle vet hvilke rettigheter som gjelder samt at disse blir ivare tatt!*

Det er stort behov for å styrke kunnskapen om rettigheter og tilbud blant samiske foreldre, helse- og oppvekstetater, barnehage- og skoleledere, lærere og elever. Videre er det behov for verktøy/systemer som fanger opp hvem som skal ha samiske tilbud fra og med barnehager og på alle nivå i utdanningsløpet. Barnehager og utdanningsinstitusjoner bør ha oversikt over elevgrunnlaget tidlig i planleggingsfasen med tanke på organisering av opplæringstilbud i rett tid.

Dette er særlig viktig i forhold til samordning av fjernundervisningstilbudet mot ulike fag- og timeplaner. Videre er det viktig med oversikt over samiske barn/elever når det gjelder muligheter for tettere oppfølging ved overganger.

Tiltak:

Samarbeidstiltak mellom flere aktører, for:

1. Styrking av informasjonsplikt/spredning av informasjonsmaterieil om rettigheter og tilbud
2. Bruk og spredning av praktiske verktøy/innmeldingsskjema som viser hvem som skal ha samiske tilbud.
3. Etablering av rutiner for oppfølging med informasjon ved overganger

Aktuelle spredningsarena:

- Materieil for skoleinfo/studiekataloger
- Helsestasjoner/helsesøstersamlinger
- Barnehagenettverk
- Skolenettverk
- Oppvekstprogrammet i Nord-Trøndelag
- KS-samlinger

- HINT/Høgskolesamarbeidet for samisk utdanning, SAK 7
- Bibliotek: Fylkesbibliotek, folke-, skole- og fagbibliotek
- Nettsider for fylkesmann, fylkeskommuner, fylkesbibliotek, kommuner med linker til egne sørsamiske nettressurser (generell info om opplæring, eksempler på funksjonelle innmeldingsskjema)

Kompetanse/faglige ressurser:

- Utdanningsdirektoratet
- Sametinget
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

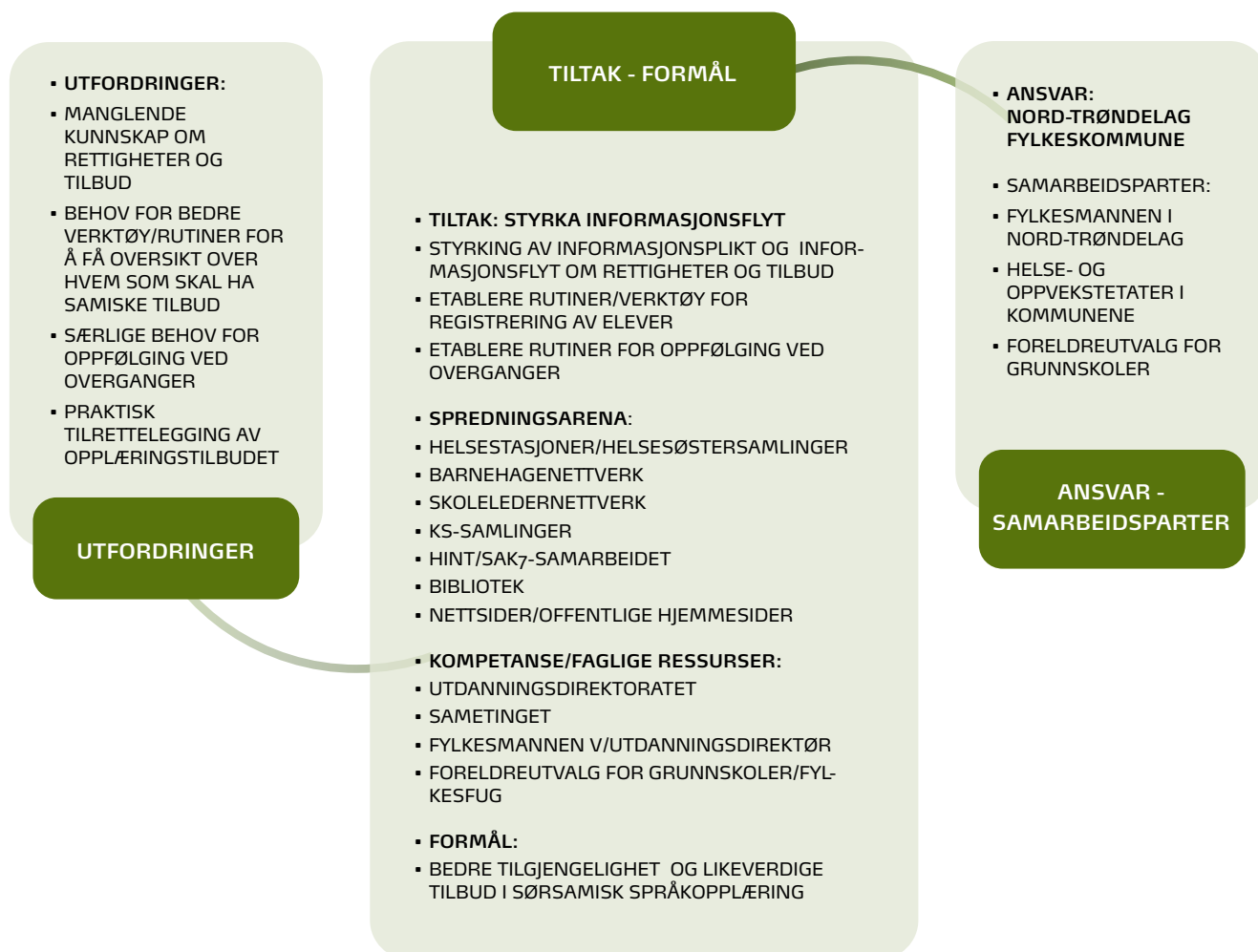
- Karrieresentra i Nord-Trøndelag
- Samisk representant i Foreldreutvalg for grunnskole/ Fylkesfug

Formål:

Styrke tilgjengelighet og likeverdige tilbud i sørsamisk språk-opplæring.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/ Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Helse- og oppvekstetater i kommunene, Foreldreutvalg for grunnskoler.

SKJEMATISK MODELL FOR STYRKA INFORMASJONSFLYT:



SAMORDNINGSMODELL 3: Fagnettverk for sørsamiske språklærere

Bakgrunn/utfordringer:

Tidligere forsøk på etablering av fagnettverk for sørsamiske språklærere har stranda blant anna på grunn av manglende finansiering til å drifte nettverket, som igjen begrunnes med at det er for få lærere til å danne et nettverk. Dette er særlig uheldig når det gjelder sørsamisk språkopplæring, på grunn av de spesielle utfordringene som er grundig dokumentert, blant anna gjennom Nordlandsforsknings evaluering av Kunnskapsløftet 2006 - Samisk (Rapport nr. 1/2012: Mot en likeverdig skole?)

- **Oppfølging av målkrav i læreplanverket LK06S**
For de som underviser samisk, er det behov for bedre samordning i forhold til læreplanverkets formelle krav. Videre er det behov for et felles evalueringssystem.
- **Ulike språkopplæringstilbud**
Ulike tilbud fører til ulike språkkunnskapsnivå hos elever på samme trinn. Behov for kvalitetssikring med tanke på at samiske elever skal ha et rettmessig og likeverdig opplæringstilbud.
- **Manglende lokale fagmiljø**
Sørsamiske lærere ofte alene i skolemiljøet og har lite samarbeid mot andre fag.
- **Kompetanseheving for samiske lærere**
Et fagnettverk har en viktig rolle når det gjelder planer og strategier for kompetanseheving. For sørsamiske lærere vil for eksempel fjernundervisningspedagogikk og læremiddelproduksjon være aktuelle tema.

I "Strategi for kompetanseutvikling i videregående opplæring i Nord-Trøndelag 2009-2012" (vedtatt av Fylkestinget 2009), het det, sitat:

Aktiviteten i de faglige nettverkene innebærer kompetanseutvikling i vid forstand. Nettverkene har vist seg å være nødvendige redskaper, ikke bare for å forestå analyse og kompetanseutvikling i forhold til de nye læreplanene i alle fag, men også for å konkretisere innhold og metode i reformen. Dette er utfordringer som vil vedvare. Det er viktig at de faglige nettverkene gis mulighet til fortsatt å organisere etterutdanning og kortere kurs ut fra behovene til lærere og instruktører, og til å arbeide videre med utvikling og metode i fagene.

Uansett er det på tide at også de samiske lærerne får muligheter til å definere behov og påvirke prioriteringer av økonomiske midler til etterutdanning og utviklingsarbeid som disponeres av de faglige nettverkene.

Tiltaket:

Med utgangspunkt i at det ikke finnes noe nettverk for samiske lærere i sørsamisk område er det starta ei drøfting med Oppvekstprogrammet i Nord-Trøndelag om å bidra til å etablere et slikt fagnettverk. (Oppvekstprogrammet er etablert med formål å skape et mer forpliktende samarbeid i hele oppvekstløpet, og består av et partnerskap som ledes av Nord-Trøndelag fylkeskommune. Øvrige deltakere er NAV, KS, NHO, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og HiNT). Fylkesmannen i Nordland, som har et nasjonalt ansvar for koordinering av sørsamisk språkopplæring, har i Skolenettverksmøte 7.03.2012 støtta initiativet og oppfordra Nord-Trøndelag fylkeskommune til å gå videre med utforming av tiltaket.

Grong videregående skole får ansvar for sette i gang nettverksarbeidet, i samarbeid med Oppvekstprogrammet. Oppvekstprogrammet bidrar med kompetanse og utforming av tiltaket. Siden den sørsamiske lærergruppa er så fåtallig og spredt på skoler i et stort geografisk område, kan det på sikt være behov for felles nettverkssamlinger for lærere på alle nivå i skoleverket og fra hele sørsamisk område.

Grunnlaget for nettverksarbeidet vil være det samiske læreplanverket, Kunnskapsløftet 2006 - Samisk (LK06-S), som brukes som inngangsport for gjennomgående samisk fokus i hele grunnopplæringen og i overgangen mot høgskolen.

I første omgang (høst 2012) startes det med ei samling for lærere på videregående nivå fra Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag. Fylkesmannen i Nordland tilbyr fagnettverket å disponere inntil tre «parallele sesjoner» under de årlige sørsamiske språkkonferansene, og oppfordrer nettverket om å komme med forslag på tema og innledere til førstkommende språkkonferanse våren 2013.

Én modell av nettverksarbeidet kan være to separate samlinger av lærere fra henholdsvis videregående og grunnskole på høst, og tilbud om nettverkssamling for begge gruppene i tilknytning til FM Nordlands årlige språkkonferanser på våren. Her kan det også være spørsmål

om det er mulig å koordinere sørsamisk språkkonferanse med fagpedagogisk dag på vårhalvåret.

Formål:

Bidra til bedre oppfølging av læreplanen Kunnskapsløftet Samisk (LK06-S) og en likeverdig opplæring for samiske elever.

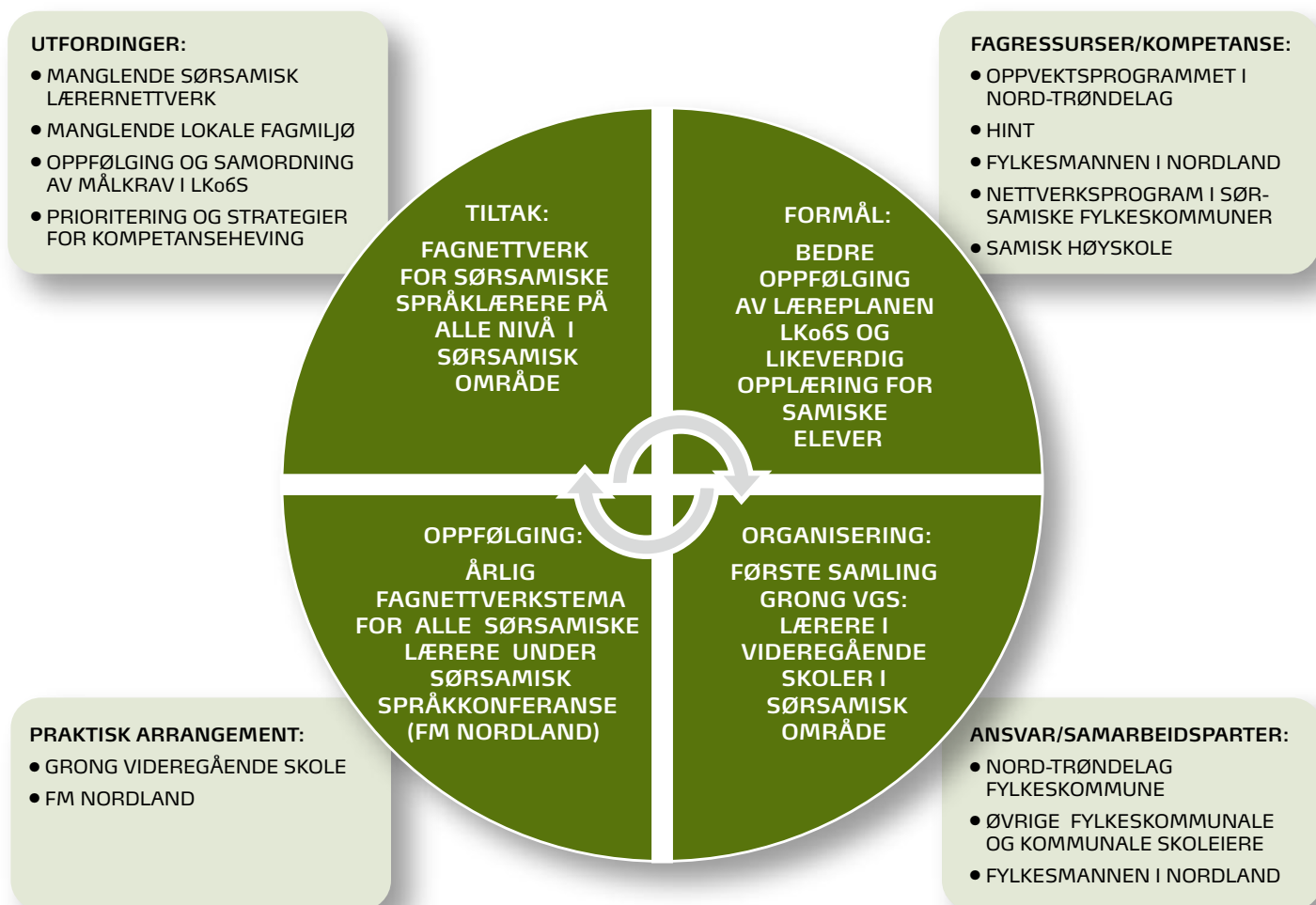
Det er viktig å understreke at et sørsamisk fagnettverk skal ha et faglig og kunnskapsbasert fokus. De faglige kravene og hvilke mål man forventer at elevene skal oppnå, skal være like både for sørsamisk opplæring og opplæring generelt.

Fagressurser/kompetanse:

Oppvekstprogrammet i Nord-Trøndelag, HiNT, Fylkesmannen i Nordland, nettverksprogram i sørsamiske fylkeskommuner, Samisk Høyskole.

Ansvar/samarbeidsparter: Nord-Trøndelag fylkeskommune/ øvrige sørsamiske fylkeskommuner, kommuner og Fylkesmannen i Nordland.

SKJEMATISK MODELL FOR SØRSAMISK LÆRERNETTVERK:





6.4 ANDRE SAMARBEIDSTILTAK: Bidra til etablering og gjennomføring av mentorprogram for elever/studenter i samisk språkopplæring.

Bakgrunn/utfordringer:

Mentorprogram og språkbud er metoder som nevnes ofte i forbindelse med sørsamisk språkopplæring. Bakgrunnen er at den teoretiske opplæringa i "skolesamisk" alene ikke fører til at samisk blir et levende språk, så lenge det finnes så få naturlige arenaer å bruke språket. Dette er særlig ei utfordring i sørsamisk område.

Å få snakke språket i naturlige situasjoner; arbeid, lek og ulike aktiviteter – gir en helt anna type språkkinnlæring og språktrygghet. Som regel er det godt voksne personer som blir brukt i forbindelse med språkbud og i mentorprogram. De behersker den muntlige dagligtaleutgaven av språket, og er gjerne tydelige tradisjonsbærere i tillegg. Men mange kvier seg for å gå inn i en "lærer"-rolle.

Å få utvikla en type kurs for språkstøtte- og/eller mentorfunksjon kan bidra til at flere sørsamiske språk- og tradisjonsbærere vil ta på seg oppgaver som samtalepartnere

for studenter som tar sørsamisk utdanning, og i språktreningsopplegg for barnehager, grunnskoler og videregående skoler.

Om tiltaket:

Språksenteret Giëlem nastedh har i samarbeid med HiNT satt i gang et mentorprogram for sørsamisk opplæring, etter modell fra Umeå universitet/språksenteret i Östersund. Første samling med 12 påmeldte mentorer starta opp på Snåsa i januar 2013. En ser for seg et desentralisert opplegg når det gjelder gjennomføring av programmet.

Formål:

Formålet er å overføre den muntlige dialekten, «hverdags-språket», som et supplement til den formelle teoretiske språkopplæringa. Trening på muntlig samtale er viktig både ut fra manglende språkarena generelt, og for å motvirke såkalt «språksperre».

Samarbeidsparter:

En naturlig samarbeidsarena om mentorprogrammet vil være gjennom fylkeskommunens rolle og funksjon i sørsamiske språksentra.

7.0 Oppsummering

Regional handlingsplan for sørsamisk språk og kultur er utarbeidet med utgangspunkt i følgende forhold:

- Sørsamisk språk er definert som et alvorlig trua språk, og har ut fra denne situasjonen fått særlig fokus i nasjonalt lov- og planverk, og i nasjonal samepolitikk.
- Nord-Trøndelag fylkeskommune fikk en ny rolle som regionalt samisk språkforvaltningsorgan, da Snåsa og Røyrvik ble to-språklige forvaltningskommuner.
- Minoritetsproblematikk og historikk knytta til fornorskingspolitikk har fortsatt negative virkninger.
- Opplæring i sørsamisk språk og kulturkunnskap er ikke tilfredsstillende i forhold til lovfesta rettigheter og læreplanverk. Dette gjelder både for grunnskoler og videregående skoler.
- Arbeidet med samisk saker, på ulike nivå både politisk og i offentlig forvaltning, er prega av uoversiktlige, fragmenterte ansvarsroller og manglende samhandling.
- Fylkeskommunen ønsker å styrke innsatsen for å oppfylle lovfesta rettigheter og gjeldende nasjonal samepolitikk ved tiltak i egne virksomhetsområder, og i rollen som regional ansvarsaktør.
- **Handlingsplanen skal bidra til økt kunnskap og bedre oversikt, koordinering og helhetstenkning i Nord-Trøndelag fylkeskommunes arbeid for sørsamisk språk og kultur.**

Handlingsplanen omhandler ansvarsoppgaver, utfordringer og tiltak knytta til:

1. Regional forvaltning av samiske saker, med Tiltak i egen virksomhet.
2. Regional samordning av samisk språkopplæring – med Regionale samordningstiltak for samisk språkopplæring i hele utdanningsløpet.

For **Regional forvaltning av samiske saker** foreslås som et overordna tiltak å opprette en stillingsressurs for samisk rådgiver i Nord-Trøndelag fylkeskommune. Funksjonen skal ivareta et overordna ansvar for at nasjonalt lovverk og gjeldende samepolitikk blir håndtert og utøvd i alle fylkeskommunens virksomhetsområder. Dette tiltaket vil også være ei viktig forutsetning for å kunne igangsette og følge opp øvrige tiltak i egen virksomhet.

I Tiltaksdel 1 bør også tiltak nr. 9; Formalisering av rollen som videregående sørsamisk ressurskole, få særlig høy prioritet. Dette med bakgrunn i at fylkeskommunens ansvar for samisk opplæring på videregående nivå er knytta til Grong videregående skole som sørsamisk ressurskole. For å kunne fylle denne rollen på forsvarlig måte, både med tanke på å gi tilfredsstillende samiske opplæringstilbud og drive nødvendig utviklingsarbeid, er det behov for både ei konkretisering av ansvarsoppgaver og økt grunnfinansiering.

For **Regional samordning av samisk språkopplæring** er det utarbeida forslag på fire samordningsmodeller/tiltak for opplæring i samisk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning.

Også her vil den første modellen; Rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring ha en overordna koordineringsfunksjon og et utøvende, operativt ansvar knytta til de øvrige modellene; Styrka informasjonsflyt, Sørsamisk lærernettsverk og Etablering av mentorprogram.

Ved å knytte rådgivertjenesten for samisk opplæring til Grong videregående skole, vil funksjonen utgjøre et nav, både i ressurskolerollen og i en samordningsfunksjon mot kommuner/grunnskoler, HiNT, sørsamiske språksentra og andre ansvarsaktører for samisk språkopplæring.



VISJON NORD-TRØNDELAG:
**HER ALT E MULIG
- UANSETT**

- ▶ Du skal være med å bestemme
- ▶ Du skal kunne utvikle dine talenter
- ▶ Det skal være kort vei fra idé til handling
- ▶ Sammen skaper vi den beste framtida

- et ansvar for **FYLKESTINGET** 
i Nord-Trøndelag